

Ungas trygghet och framtidstro

En kartläggning med förslag på åtgärder
för att öka ungas trygghet och framtidstro

idéer
för livet
skandia:

Förord

Idéer för livet startades av Skandia som en motreaktion på det ungdomsvåld som 1987 kulminerade med kravallerna i Kungsträdgården. Via dagspress uppmuntrades svenska folket att komma in med idéer på hur man skulle kunna öka tryggheten i samhället. Under årens lopp har tusentals initiativ för ökad trygghet initierats, bland annat starten av Nattvandring och kommunsamarbetet Barn i Riskzon. Det är många eldsjälar som gör skillnad i lokalsamhället och på Idéer för livet är vi tacksamma att vi kunnat bidra till projekt som nått och påverkat fler än två miljoner barn och unga runt om i hela Sverige.

35 år senare är behovet av trygghetsinsatser större än någonsin. Tyvärr ser vi ett betydligt grövre våld och en nätverkskriminalitet som sprider sig i landet. Polisens kartläggning visar att det finns runt 1 200 nätverkskriminella i Sverige som är under 18 år. Av dessa är 170 under 15 år.¹ Sverige är i Europatoppen i ökat antal skjutningar av unga (20–29 år)².

Gängvåldet skapar stora rubriker – och ropen på strängare straff blir alltmer högljudda. Det kan möjligtvis ge symtomlindring, men det kommer inte kunna lösa de underliggande samhällsproblemen. För att göra det behövs samordnade och långsiktiga satsningar på förebyggande insatser, något som det finns flera inspirerande exempel på i den här rapporten. Vi behöver fånga upp och identifiera de unga som är riskzonen att kriminaliseras tidigare än vad som sker idag och undanröja de hinder som finns för ett tryggare Sverige.

Vi behöver även nyttja de positiva påverkansfaktorererna på ett bättre sätt. Verktyg och stöd till föräldrar och vuxna bör utökas. Forskning visar att tidiga föräldrastödande insatser har en positiv effekt på barn med utåtagerande och inåtvända beteenden. Det ökar chansen att de väljer rätt riktning i ett av livets viktigaste vägskäl, nämligen skolan. De som fullföljer grundskola och gymnasium kommer rent statistiskt att leva bättre och tryggare liv än de som hoppar av och därmed riskerar att hamna i kriminalitet eller andra former av utanförskap.

Skjutningar och gängvåld är bara toppen av pyramiden. Denna rapport visar att mobbing och utsatthet på nätet har gått ner i åldrarna och blivit allt vanligare. Dessutom är unga mer utsatta än äldre åldersgrupper för hot, personrån och misshandel. Varje år blir en tredjedel av alla tjejer (16–24 år) utsatta för sexualbrott. Utvecklingen är inte bara en tragedi för de drabbade och deras anhöriga, utan medför ökad otrygghet för alla unga i Sverige. Det i sin tur försämrar även ungas psykiska hälsa och välmående.

Trots detta finns det hopp. 35 års arbete med att ge barn och unga chansen till tryggare liv har fått oss att inse en sak; runt om i Sverige finns många engagerade och kunniga personer som gjort det till sitt livskall att göra livet bättre för barn och unga. Dessutom har vi i Sverige redan kunskap om vilka metoder och projekt som verkligen gör skillnad. I slutet av denna rapport presenterar vi fem åtgärder som vi är övertygade om kan vända trenden.

Men det räcker inte – vi måste även tillsammans gå från tanke till handling! Sverige skulle må bättre med ett mer gränsöverskridande samarbete mellan offentliga sektorn, näringslivet, civilsamhället och akademien mot ett tydligt gemensamt mål: Att vända utvecklingen och åter göra Sverige till ett tryggt och välmående land. Och det arbetet börjar idag. Är du med oss?

*Stina Liljekvist,
Ordf. Skandias stiftelse
Idéer för livet,
Chef Kommunikation
och Marknad, Skandia*

*Christoffer Bohman,
Polischef och styrelse-
ledamot Skandias stiftelse
Idéer för livet*

¹ SVT.se. <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/polisen-over-tusen-barn-och-unga-i-kriminella-natverk-i-sverige>

² Bra.se. <https://bra.se/publikationer/arkiv/publikationer/2021-05-26-dodligt-skjutvapenvald-i-sverige-och-andra-europeiska-lander.html>

Sammanfattning

Hur kan vi skapa bättre trygghet för barn och unga i Sverige genom effektiva förebyggande insatser under deras uppväxt? Vilken roll kan vi ta gemensamt och hur ska vi samverka för att få en långsiktig förändring. Det är de centrala frågor som denna rapport vill besvara. Den inleds med en bred kartläggning av ungas situation och upplevda trygghet. Därefter går den över till att utforska de bakomliggande orsakerna och lyfta fram inspirerande exempel på framgångsrika förebyggande insatser både i Sverige och internationellt. Avslutningsvis presenterar Idéer för livet fem kraftfulla åtgärder för att öka ungas trygghet och framtidstro.

Trygghet – vad är det?

Trygghet är ett brett uttryck med många olika definitioner. Begreppet inbegriper en känsla av säkerhet baserad på individens värderingar, mentala bilder, erfarenheter, sociala förutsättningar och det fysiska rummets utformning. Trygghet är med andra ord en subjektiv och flerdimensionell upplevelse. Trygghet påverkas främst av följande fyra faktorer: Känsla av kontroll, tillit till samhälle och människor, anhörigas och andras säkerhet samt tro på sin egen och andras förmåga.

Välmåendemodellen är framtagen av Idéer för livet och syftar till att visa vilka områden som är särskilt viktiga att agera på för att stärka ungas trygghet och välmående. Modellen bygger på studier som visar på att det är liknande faktorer som påverkar risk för psykisk ohälsa som för otrygghet och kriminalitet. Välmåendemodellens sju områden är: skola, familj, arbetsmarknad, socioekonomi, digitala medier, samhällsförändringar och vänner. Idéer för livet har initierat och stöttat ett stort antal förebyggande insatser inom alla dessa sju områden och även arbetat med effektmätning för att utröna vilka insatser som gör störst skillnad.

En av fem som är 11–15 år upplever sig vara utsatt för mobbning.

Otrygga barn och unga

I Sverige finns cirka 612 000 barn som är mellan 11 och 15 år. En av fem (19,5 procent) av dessa upplever sig vara utsatta för mobbning. Det innebär att cirka 119 300 unga 11–15 år upplever att de är utsatta för mobbning. Det är 25 500 fler jämfört med hur många som upplevde sig mobbade i början 2000-talet (15,3 procent). Mobbning och utsatthet för brott ökar och det påverkar tydligt hälsa och trygghet.

Om vi jämför situationen idag med början av 2000-talet har mobbning blivit vanligare och den har dessutom gått ner i åldrarna. Däremot är det betydligt färre som erkänner att de deltagit i mobbning av andra. Troligtvis har ungas förståelse av att de själva deltar i mobbning minskat i takt med att mobbning i högre utsträckning sker digitalt.

Det finns en tydlig och oroväckande korrelation mellan mobbning och utsatthet för brott. Bland tjejer i nionde klass som aldrig blivit mobbade, är det knappt 8 procent som utsatts för lindrig miss-handel. Men ser man till andelen tjejer som blivit mobbade ofta, är det hela 38 procent som utsatts. För killar är motsvarande siffror 16 respektive 39 procent. Det finns även ett liknande samband mellan mobbning och utsatthet för sexuell handling med tvång. Statistiken visar på att det behövs fler förebyggande insatser mot mobbning eftersom det även kan vara ett sätt att minska ungas utsatthet för kränkningar och brott.

Nästan hälften av alla niondeklassare har det senaste året blivit utsatta för någon form av brott.

Unga (16–24 år) är mer utsatta för kriminalitet än äldre (25–84 år). Rån och misshandel drabbar främst killar medan tjejer huvudsakligen utsätts för sexualbrott. Det är så mycket som 30 procent av tjejer 16–24 år som de senaste fem åren (2017–2021) har blivit utsatta för sexualbrott. Det är även många som oroar sig för att bli utsatta för brott. Bland unga i åldern 16–24 år är det en tredjedel som oroar sig för detta. Oron omfattar även att närstående ska drabbas av brott, bland tjejer oroar sig en tredjedel för detta och bland killar är det en fjärdedel av dem.

Många unga upplever skolan som otrygg

Skolan går att jämställa med en arbetsplats för barn och unga. Att nästan hälften av alla niondeklassare (47 procent) det senaste året har blivit utsatta för någon form av brott borde följaktligen vara en allvarlig arbetsmiljöfråga. En förutsättning för barn och ungas lärande är att de känner sig trygga i klassrummen. Statistiska centralbyråns studie Barns levnadsförhållanden, visar att många elever upplever otrygghet i skolmiljön.

Av pojkar är det 18 procent i högstadiet och 15 procent i gymnasiet som inte känner sig mycket trygga i klassrummen. Bland flickor på högstadiet och gymnasiet är motsvarande andel 29 respektive 23 procent. Att unga ska känna trygghet i skolan är en viktig del av läroplanen.

Den nya skollagen som överlämnades till riksdagen

En av tre flickor på högstadiet känner sig inte mycket trygga i klassrummen.

från regeringen i mars 2020, går under namnet Den nya skollagen - för kunskap, valfrihet och trygghet. I den framkommer det att en ”genomgående princip är att elevernas rätt till trygghet och studiero i utbildningen ska öka.” Många elever i svenska skolor saknar idag den studiero och trygghet som skollagen menar att de har rätt till. Det är uppenbart att fokus och resurser behöver sättas in för att stärka tryggheten i skolmiljön.

Unga upplever idag många miljöer som otrygga

Skolan är inte den enda otrygga miljön för barn och unga. Bland killar är det 15 procent i högstadiet och 17 procent i gymnasiet som inte känner sig mycket trygga på väg till och från skolan. Nivån är betydligt högre bland högstadietjejer, där 29 procent inte känner sig mycket trygga när de tar sig till och från skolan. En alarmerande siffra är att hela 40 procent av tjejer i gymnasiet har samma upplevelser. Ut-satthet för sexuella kränkningar kan förklara varför denna upplevelse av otrygghet är störst bland gymnasietjejer

Bland killar i högstadiet är det 40 procent som inte känner sig mycket trygga på kvällen där de bor och 32 procent bland killar i gymnasiet. Motsvarande andel för tjejer är 58 procent i högstadiet och 60 procent i gymnasiet.

För tjejer är den vanligaste platsen för att utsättas för sexualbrott ”annan plats” (32 procent). Det kan exempelvis vara utomhus. Nära en tredjedel av tjejerna utsattes i sitt eget eller någon annans hem (6 + 23 procent). Dessutom var det för tjejer nästan lika vanligt att bli utsatta för sexualbrott i kollektivtrafiken (19 procent) som i skolmiljön (20 procent). Ungefär var tionde ideell förening uppger att de, eller dess medlemmar, har blivit utsatta för hot och hat kopplat till föreningens verksamhet under de senaste 12 månaderna. I enkätundersökning genomförd av LSU (Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer) uppgav ungefär hälften att de blivit utsatta för hot och hat.

Internet är en stor del av ungas vardag

Det är problematiskt att unga killar och tjejer blir alltmer kränkta på nätet. Det är så vanligt att en av sex tjejer de senaste fem åren har avstått från att skriva eller lägga ut saker på nätet på grund av

oro för kränkande kommentarer. Samma sak gäller för var åttonde kille. Nätkränkningar behöver motverkas så att unga får ökad trygghet i sin digitala tillvaro.

Ökad otrygghet påverkar ungas beteende

16 procent av tjejer (16–24 år) anger att de ofta har avstått från olika aktiviteter de senaste fem åren på grund av oron att utsättas för brott. Andelen är 8 procent bland killar i samma ålder. En betydande grupp unga, och då framför allt tjejer, upplever en så stor otrygghet att de väljer bort vissa aktiviteter (till exempel att gå på promenad, restaurang eller att träffa någon). Otrygghet har blivit en del av ungas vardag och begränsar deras rörlighet och val av aktiviteter.

Nästan hälften av unga tjejer 16–24 år känner sig otrygga vid utevistelse sent på kvällen i det egna bostadsområdet.

Så mycket som 45 procent av tjejer 16–24 år känner otrygghet vid utevistelse sent på kvällen i det egna bostadsområdet. När det kommer till killar i samma ålder är det 18 procent som de senaste åren känt sig otrygga i det egna bostadsområdet på kvällstid.

En annan indikation på otrygghet i vardagen är andelen som mycket eller ganska ofta valt en annan väg eller färdväg på grund av oro. Unga tjejer (16–24 år) är återigen den grupp som påverkas mest. Hela 40 procent väljer regelbundet annan väg eller färdväg på grund av otrygghet. Bland pojkar (16–24 år) är det 15 procent som mycket eller ganska ofta valt en annan väg eller färdväg.

Fem steg för att öka ungas trygghet och framtidstro

Det är inte en acceptabel utveckling att otrygghet alltmer blir en del av barn och ungas vardag. Det är en inskränkning av unga individers friheter och rättigheter som vuxenvärlden har ansvar att agera gentemot. Idéer för livet har utvecklat en femstegsmodell vars syfte är att på ett systematiskt sätt öka ungas trygghet och framtidstro i Sverige. De fem stegen är:

- Steg 1: Kartlägga problem och ungas behov
- Steg 2: Prioritera rätt förebyggande insatser
- Steg 3: Motivera till delaktighet och ansvarstagande
- Steg 4: Agera tillsammans
- Steg 5: Mäta och utvärdera alla insatser

Innehållsförteckning

Inledning	6
Mobbning blir allt vanligare	9
Unga är mest utsatta för brott	11
Oro för att drabbas av brott	13
Brott i skolan och andra vardagsmiljöer	14
Otrygghet i ungas parrelationer	16
Upplevd otrygghet i olika miljöer	17
Hur otrygghet påverkar ungas beteende	19
Samhällsproblem som kräver kraftfulla förebyggande insatser	20
Fem steg för att öka ungas trygghet och framtidstro	22
Steg 1: Kartlägga problem, händelsekedjor och ungas behov	22
Steg 2: Prioritera rätt förebyggande insatser	23
Steg 3: Motivera till delaktighet och ansvarstagande	24
Steg 4: Agera tillsammans	24
Steg 5: Mäta och utvärdera alla insatser	25
Referenser	26

Inledning

Hur kan vi skapa bättre trygghet för barn och unga i Sverige genom effektiva förebyggande insatser under deras uppväxt? Det är den centrala fråga som Skandias stiftelse Idéer för livet vill försöka besvara. Rapporten är skriven av Christina Wahlström och Nima Sanandaji och är baserad på aktuell empiri och statistik. Den inleds med en bred kartläggning av ungas situation och upplevda trygghet. Därefter går den över till att utforska de bakomliggande orsakerna och lyfta fram inspirerande exempel på framgångsrika förebyggande insatser både i Sverige och internationellt. Avslutningsvis presenterar Idéer för livet fem kraftfulla åtgärder för att öka ungas trygghet och framtidstro.

Skandias stiftelse Idéer för livet har som ambition att rapporten ska bidra till reell förändring genom att sprida kunskap om vad vi alla kan göra för att öka trygghet och framtidstro bland unga. Med mer kunskap kan vi minska risken att unga utsätts för mobbing, nätkränkning och brott.

Som en del i arbetet med denna rapport inventerades tidigare studier och rapporter rörande otrygghet. Det visade sig svårt att hitta relevant statistik för barn och unga. Det finns en uppsjö av rapporter, undersökningar och statistik på ungas psykiska ohälsa, men inte alls i samma omfattning rörande trygghet. Brottförebyggande rådet (Brå) och Statistiska Centralbyrån (SCB) presenterar viss övergripande statistik. Polisen har egna register och svenska kommuner använder olika analysverktyg för att få en bild över otrygghet och brott. De få källor där vi har kunnat hitta relevant information är främst Brå i form av Nationella trygghetsundersökningen (NTU) och Skolundersökningen om brott (SUB). För att kunna arbeta långsiktigt och förebyggande med att öka tryggheten bland barn och unga i Sverige, behövs betydligt bättre tillgång till statistisk än vad som finns idag.

Kort om trygghet

Trygghet är ett brett uttryck med många olika definitioner. Begreppet inbegriper en känsla av säkerhet baserad på individens värderingar, mentala bilder, erfarenheter, sociala förutsättningar och det fysiska rummets utformning. Trygghet är med andra ord en subjektiv och flerdimensionell upplevelse. Trygghet påverkas främst av följande fyra faktorer:¹

- *Känsla av kontroll.* Det handlar om social kontroll, utformning av den fysiska miljön och information.

- *Tillit till samhälle och människor.* Att individen bland annat upplever att samhället förvaltas och sköts väl, samt att det finns bra stöd till människor som drabbas av brott.
- *Anhörigas och andras säkerhet.* I vilken grad individen upplever att det finns risk för att anhöriga och andra i samhället ska utsättas för brott och ordningsstörningar. En viktig påverkanfaktor är medias nyhetsrapportering.
- *Tro på sin egen och andras förmåga.* Individens upplevda kapacitet att kunna förhindra att bli utsatt och hantera eventuella konsekvenser av detta. Det i sin tur påverkas av individens fysiska eller psykiska förutsättningar, uppväxtförhållanden och socioekonomiska status.

Människor har en biologisk mekanism som syftar till att vi snabbt ska kunna uppfatta hot. Den varnar oss för fara, hjälper oss att bedöma vad som är tryggt eller otryggt. Att kunna samarbeta med och ha tillit till andra människor är en social förmåga som motverkar rädsla och otrygghet. Den mesta av informationen om hot och faror erhålls genom andra människor, inklusive media. Det är den sociala interaktionen med andra människor som skapar normer och kultur och som starkt påverkar vad vi är rädda för, eller inte rädda för, men också vem som är farlig och vem som inte är det. Det är i den sociala gemenskapen mellan människor som kulturella normer skapas och det är utifrån dessa vi kan prata om vad som är tryggt eller otryggt. Det är vanligtvis ”kulturen”, med associationer och förutfattade meningar som sprids människor emellan, snarare än brottsstatistiken, som gör att fysiska platser undviks.²

Välmåendemodellen

Välmåendemodellen är framtagen av Idéer för livet och baseras bland annat på Folkhälsomyndighetens rapport ”Varför har den psykiska ohälsan ökat bland barn och unga i Sverige? – Utvecklingen under perioden 1985–2014”.³ Rapporter från Socialstyrelsen 2020 och SBU 2019 visar på att samma faktorer påverkar barn och ungas trygghet i stort men är också en förhöjd risk för kriminalitet. Välmåendemodellen är därmed en bra utgångspunkt avseende förebyggande insatser för både psykisk hälsa och trygghet.

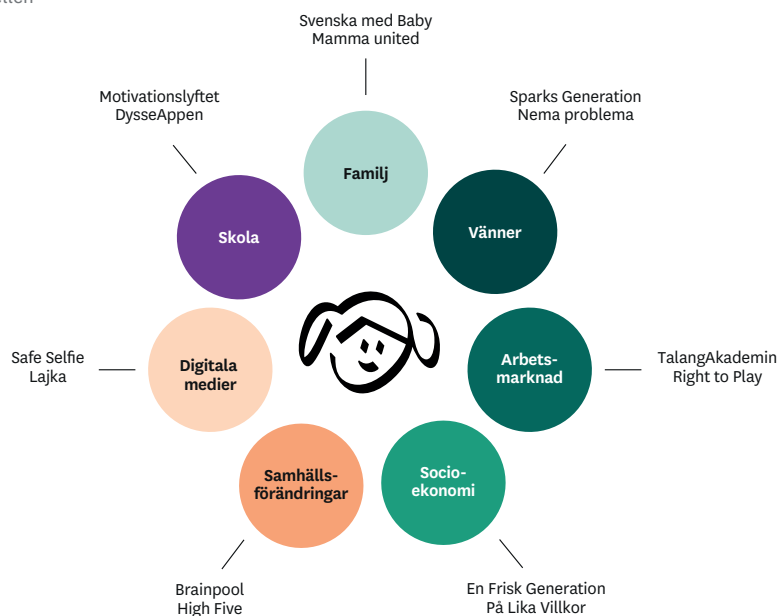
Välmåendemodellens områden innefattar risk- och skyddsfaktorer som kan motverka eller bidra till trygghet och psykisk hälsa. Nedan är de sju områdena beskrivna inklusive exempel på framgångsrika förebyggande insatser:⁴

- **Skola.** Mobbning, bristande skolgång och våld relaterat till skolan ökar. Tidiga insatser på kommunala insatser som motverkar mobbning och agerande vid skolfrånvaro är avgörande. Exempel på insatser är *Motivationslyftet*⁵ (en skolmetod som tränar och ökar ungdomars motivation och självledarskap i förmågor som empati och impulskontroll) och *Tamam* (erbjuder café, läsläsning, och aktiviteter).⁶
- **Familj.** SBU presenterar i sin rapport hur faktorer som konflikter och våld i hemmet samt barnmiss-handel ökar risken för att barnet hamnar i kriminalitet. Internationellt har frånvarande pappor länge identifierats som en viktig riskfaktor för barns psykiska välmående, något som det även i Sverige finns skäl att aktualisera.⁷ Slutsatsen är att relationen till föräldrar/vårdnadshavare påverkar ungas trygghet. Exempel på insatser är *Mamma United*⁸ (hjälper mammor i utsatta områden till bättre och hälsosammare liv för dem och deras barn) och *Svenska med Baby*⁹ (föräldragrupper för föräldrar och barn med olika bakgrunder).
- **Arbetsmarknad.** Många unga vuxna känner sig oroliga för sin framtida utbildning och möjligheter på arbetsmarknaden. Att klara skolan med godkända betyg och kvalificera sig för arbetsmarknaden blir viktigt, liksom att få ett första jobb som är vitt samt att föräldrar har ett arbete är avgörande för barnets framtid. Exempel på insatser är *TalangAkademien*¹⁰ (erbjuder föräldrar och unga ett steg närmare arbetsmarknaden genom validerad praktik) och *Right to Play*¹¹ (utbildar och stärker nyanlända ungdomar till ökade anställningsmöjligheter).
- **Socioekonomi.** Det finns studier som tyder på att ekonomisk utsatthet i absoluta termer ökar risken för internaliserade problem bland barn och unga. SCB hävdar i rapporten "Lämna ingen utanför" att den socioekonomiska bakgrunden har fått större betydelse för elevers betygsresultat från och med

slutet av 00-talet. Detta gäller i högre grad för utlandsfödda elever än för elever födda i Sverige.¹² Exempel på insatser är *På Lika Villkor*¹³ (minskar diskriminering av barn i socialt och ekonomiskt utsatta områden), *En Frisk Generation*¹⁴ (motverkar ojämlik hälsa genom att ge familjer möjlighet till en aktiv gemenskap).

- **Digitala medier.** Det är utom tvivel så att användandet av digitala medier har haft stor inverkan på ungas sociala beteenden och mediekonsumtion. Många unga upplever en oro att utsättas för mobbning och kränkningar på nätet samt sexuella övergrepp. Exempel på insatser är *Lajka*¹⁵ (en digital plattform och skolmaterial för tryggare och schystare nätvardag) och *Safe Selfie*¹⁶ (en plattform om utsatthet på nätet och ambassadörsprogram för ungdomar).
- **Samhällsförändringar.** Otryggheten i det egna bostadsområdet ökar så till den grad att det påverkar ungas vardag. Hedersrelaterat våld och förtryck påverkar flickors handlingsutrymme och utveckling, normer och värderingar som måste brytas. Exempel på insatser är *Nattvandring.nu*¹⁷ (arbetar för ett ökat vuxenengagemang för barn och ungdomar) och *Tris*¹⁸ (arbetar aktivt mot hedersrelaterat våld och förtryck).
- **Vänner.** Vänskapsrelationer allt viktigare för ungas personliga utveckling. Det är både ett led i att bli mer självständiga från sina föräldrar och utveckla sin sociala status bland jämnåriga. Skolan är en central arena för denna utveckling. Undersökningar visar på ett samband mellan självskattad låg hälsa och upplevd låg social status i skolan. Exempel på insatser är *Sparks Generation*¹⁹ (motiverar unga till kamratskap, glädje, motivation och mening på fritiden) samt alla de sommarkollo som arrangeras runt om i landet och som erbjuder nya kamratrelationer vilka berikar barns liv där integration och mentorskap skapar möten mellan människor av olika bakgrund.

Figur 1. Välmäendemodellen

Stöd för att ge barn och unga ökad trygghet

Sverige var det första landet i världen med att 1979 förbjuda våld mot barn i hemmet. Förbudet har visat sig vara effektivt för att förändra beteenden och normer rörande våld mot barn. Därför har ett sextio-tal länder följt det svenska exemplet och lagstiftat mot barnaga. FN:s konvention om barnets rättigheter, eller Barnkonventionen som den ofta kallas, antogs av FN:s generalförsamling 1989. Artikel 19 i Barnkonventionen lyder: "Barn ska skyddas mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp"²⁰

2015 antog FN:s medlemsländer Agenda 2030 innehållande 17 globala hållbarhetsmål, även kallat Globala målen. Det finns många mål som positivt påverkar barns trygghet. De mål som är tydligast kopplade till barns trygghet är:²¹

Delmål 4.A: Bygga och förbättra utbildningsmiljöer som är anpassade för barn och personer med funktionsnedsättning, samt tar hänsyn till jämställdhetsaspekter och därmed erbjuder en trygg, fredlig, inkluderande och ändamålsenlig lärandemiljö för alla.

Delmål 16.2: Eliminera övergrepp, utnyttjande, människohandel och alla former av våld eller tortyr mot barn.

2020 blev Barnkonventionen en del av svensk lag genom Barnrättslagen. Det gör att det i Sverige finns ett lagligt skydd för barn mot fysiskt eller psykiskt våld samt vanvård och utnyttjande av föräldrar eller andra vårdnadshavare.²² Sverige har dessutom barnrättsmyndigheten Barnombudsmanen som företräder barns och ungas intressen och uppmärksammar brister i tillämpningen av FN:s konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen).²³ Barnombudsmanen är en nära och viktig samtalspart till för Idéer för livet.

Värdet av förebyggande insatser i tidig ålder

Ekonomen James Heckman tillhör de som lyft betydelsen av att tidigt agera mot framväxten av utanförskap. År 2000 belönades James Heckman och hans kollega Daniel McFadden med Riksbankens pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne. Priset motiverades av att deras beräkningsverktyg gör det möjligt att räkna på de faktiska samhällsekonomiska effekterna av olika förändringar. Deras studier visar på att förebyggande satsningar riktade mot barn som växer upp i socioekonomiskt marginaliserade hem, och redan i förskoleåldern ligger efter sina jämnåriga i kunskaper, ger goda resultat.

HighScope Perry förskoleprojekt genomfördes i USA under 1960-talet. Projektet byggde på att vissa

barn fick gå i högkvalitativa förskolor där lärarna även engagerade föräldrarna i sina barns lärande. När barnen växt upp till 40-åringar, kunde forskarna konstatera att de som tidigt fick särskilt stöd hade en betydligt större chans att klara gymnasieexamen och få arbete, medan de som inte fick stöd i högre grad riskerade att få låga inkomster eller hamn i fängelse.²⁴ Heckmans beräkningar visar att projektet därmed också var samhällsekonomiskt lönsamt eftersom satsningen ledde till att fler kom i arbete och påtagligt minskad framtida kriminalitet.²⁵ De två avgörande slutsatserna från den internationella forskningen är:

- 1) Ju tidigare stödet sätts in, desto bättre är förutsättningarna till att skapa goda villkor för barn och unga.**
- 2) Framgångsrika projekt involverar typiskt också föräldrarna, så att de uppmuntras till att engagera sig i barnens och de ungas studier samt deras sociala utveckling.**

Forskargruppen CHAP på Uppsala universitet har i samverkan med Idéer för livet utvecklat ett för Sverige anpassat hälsoekonomiskt beräkningsverktyg för sociala insatser. Beslutsfattare inom främst offentlig sektor kan använda verktyget för att beräkna kostnads- och nyttoeffekten av olika föräldrastödjande insatser. Forskning visar att denna typ av insatser har en positiv påverkan på barns utagerande och inåtvända beteende. Om tidiga föräldrastödjande insatser uteblir har barnet en förhöjd risk att misslyckas i skolan, vilket i sin tur leder till ökad risk för kriminalitet och andra former av utanförskap.²⁶

¹ Trygghetskommissionen 2021.

² Boverket (2022).

³ Folkhälsomyndigheten (2018). s.10-12.

⁴ Ideerforlivet.se. Välmåendemodellen.

⁵ Läs mer på Motivationslyftet.se.

⁶ Läs mer på Tamam.se .

⁷ Wineburgh (2000).

⁸ Läs mer Mammaunited.se.

⁹ Läs mer på Svenskamedbaby.

¹⁰ Läs mer på TalangAkademin.se.

¹¹ Läs mer på RighttoPlay.se.

¹² SCB (2020).

¹³ Läs mer på Raddab.arnen.se/foretag/plv/.

¹⁴ Läs mer på Enfriskgeneration.se.

¹⁵ Läs mer på Lajka.prinsparetsstiftelse.se.

¹⁶ Läs mer på SafeSelfie.se.

¹⁷ Läs mer på Nattvandring.nu.

¹⁸ Läs mer på Tris.se.

¹⁹ Läs mer på SparksGeneration.com.

²⁰ Unicef, Barnkonventionen.

²¹ UNDP. Globala Målen.

²² Barnombudsmanen (2021).

²³ Barnombudsmanen.se.

²⁴ Schweinhart m.fl. (2005).

²⁵ Heckman m.fl. (2010).

²⁶ Skandia Idéer för livet (2014).

Mobbning blir allt vanligare

Att mäta förekomsten av mobbning i skolålder är en bra indikator på hur unga mår, eftersom de som utsätts för mobbning känner sig otrygga och oftast mår psykiskt dåligt. En rapport framtagen av organisationen Friends visar att minst 140 000 elever 9–18 år har varit utsatta för mobbning under de senaste månaderna, vilket i genomsnitt är tre i varje klass.¹

Av Folkhälsomyndighetens statistik framgår att en av fem (19,5 procent) unga 11–15 år upplever sig vara utsatt för mobbning. I Sverige finns 612 000 unga som är i denna ålder.² Det innebär att cirka 119 300 unga 11–15 år upplever sig utsatta för mobbning. Det är 25 500 fler jämfört med hur många som upplevde sig mobbade i början 2000-talet (15,3 procent).³

Figur 2 visar resultatet av Folkhälsomyndighetens mätningar av mobbning under perioderna 2001–2002 respektive 2017–2018. Vid den tidigare mätningen var 13% av 15-åriga flickor i Sverige utsatta för mobbning, medan andelen 2017–2018 stigit till 16 procent. För pojkar i samma ålder har andelen som är mobbade ökat från 14 till 18 procent. Om vi ser till 13-åriga flickor, har andelen som upplever sig vara utsatta för mobbning ökat från 18 till 21 procent. För pojkar i samma ålder har andelen som upplever mobbning varit relativt oförändrad, och faktiskt sjunkit marginellt från 19 till 18 procent. Bland 11-åriga flickor upplevde 15 procent att de utsatts för mobbning 2001–2002 jämfört med hela 24 procent i undersökningen genomförd 2017–2018. Till sist ser vi att andelen 11-åriga pojkar som svarar att de utsatts för mobbning har stigit från 14 till 20 procent.

Unga som utsätter andra för mobbning

2001–2002 medgav 13% av 15-åriga flickor att de deltagit i mobbning av andra, medan det bara var 6 procent vid mätningen 2017–2018. För pojkar i samma ålder har andelen som deltagit i mobbning minskat från 25 till 16 procent. Bland 13-åriga flickor har antalet mobbare sjunkit från 12 till 6 procent. Andelen mobbare bland pojkar i samma ålder har minskat från 22 till 14 procent. För 11-åriga flickor har däremot delaktighet i mobbning ökat från 5 procent till 9 procent, medan samma mätning hos 11-åriga pojkar visar på en minskning från 12 procent till 10 procent (figur 2).

Friends är en organisation som jobbar för att minska mobbning. I deras studie från 2021 anger 11 procent av flickor i årskurs 3–6 att de upplever sig utsatta för mobbning, jämfört med 6 procent av flickor i gymnasiet. Bland pojkar i årskurs 3–6 upplever 9 procent att de blivit mobbade, jämfört med 4 procent bland killar i gymnasiet.⁴ Eftersom mobbning är vanligast i mellanstadiet, är det främst där kraftfulla förebyggande insatser behöver sättas in.

Det är i teorin möjligt att utvecklingen har gått mot att färre deltar i mobbning, men att fler utsätts för det. En mera sannolik tolkning är att ungas medvetenhet om att de själva deltar i mobbning har minskat. Resultaten indikerar att det är viktigt att i skolan arbeta med upplysning och att göra unga medvetna om när de själva deltar i mobbning av andra, i syfte att minska förekomsten av kränkningar och mobbning.

Figur 2. Utsatthet och delaktighet i mobbning (källa: Folkhälsodata)

	2001–2002		2017–2018	
	Mobbade	Delaktig	Mobbade	Delaktig
Flickor 15 år	12%	13%	16%	6%
Pojkar 15 år	14%	25%	18%	16%
Flickor 13 år	18%	12%	21%	6%
Pojkar 13 år	19%	22%	18%	14%
Flickor 11 år	15%	5%	24%	9%
Pojkar 11 år	14%	12%	20%	10%

¹ Friends (2022).

² SCB, befolkning.

³ Folkhälsomyndigheten. Folkhälsodata.

⁴ Folkhälsomyndigheten. Folkhälsodata.

Över lag finns följaktligen en trend att fler upplever sig mobbade, men betydligt färre erkänner att de deltagit i mobbning av andra. Det finns också en trend där mobbningen har gått ned i åldrarna. De som är mest utsatta för mobbning idag är 11-åriga flickor, och vi ser även att 11-åriga pojkar är mera utsatta än pojkar som är 13 respektive 15 år gamla. Arbetet med att förebygga och motverka mobbning behövs i hela skolan, och data ger stöd för att det finns goda skäl att särskilt lyfta upp denna fråga i mellanstadiet.

Mobbning har blivit vanligare och har dessutom gått ner i åldrarna.

Det är oroväckande att färre erkänner att de deltar i mobbning av andra, då det indikerar att medvetenheten om denna handling har minskat. Projekt som är fokuserade på att få barn att inse när de själva deltar i mobbning av andra, kan spela en viktig roll för att minska förekomsten av svåra besvär av ångslan, oro och ångest bland barn och unga.

Att mobbning i ökad utsträckning sker på nätet kan förklara att barn i mindre utsträckning än tidigare är medvetna om att de mobbar andra – interaktion på nätet blir mindre personligt, och det är möjligt att detta förklarar varför färre idag jämfört med tidigare är medvetna om att de deltar i mobbning.

Det är också oroväckande att mobbningen verkar öka som mest bland de yngre. Här krävs mer studier för att få bättre kunskap om i vilken miljö och vad som kan vara orsakerna till denna ökning. Det är viktigt att med kraft motarbeta alla former av mobbning. Det främsta skälet är givetvis att de som är utsatta mår dåligt. Ett annat skäl är att deltagande i mobbning kan leda till andra normbrytande beteenden såsom trakasserier, slagsmål och sexuella kränkningar.

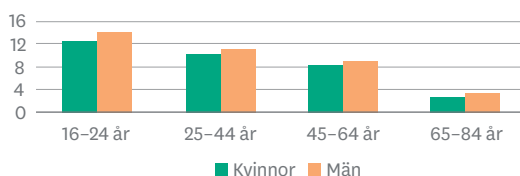
Unga är mest utsatta för brott

I flera brottskategorier framkommer det att unga är de som är mest utsatta för kriminalitet. Vi ser detta mönster för hot, personrån, misshandel samt även sexualbrott. Trygghet är en avgörande dimension för välmående, och det faktum att unga är den åldersgrupp som är mest drabbade av flera kategorier av allvarliga personbrott, visar att unga lever mer otryggt än äldre.

Unga (16–24 år) är mest utsatta för hot, personrån, misshandel och sexualbrott.

Mellan åren 2017–2021 har 13 procent av unga kvinnor (16–24 år) och 14 procent av unga män i samma ålder blivit utsatta för hot. Statistiken visar att unga är mer utsatta än andra åldersgrupper. Personrån är något som framför allt drabbar unga män. I genomsnitt har, de senaste fem åren 4 procent av unga män och 1 procent av unga kvinnor, drabbats av personrån. Även i detta fall ser vi tydligt att de unga är den åldersgrupp bland såväl män som kvinnor som drabbas mest av personrån, i relation till andra åldersgrupper.¹

Figur 3. Utsatthet för hot i procent (NTU, 2017–21)

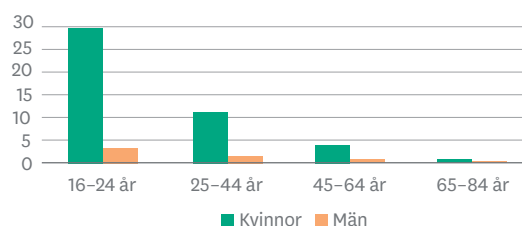
Misshandel är en annan brottskategori som i synnerhet drabbar unga, framför allt unga män. Det är i genomsnitt de senaste fem åren 11 procent av de unga männen och 6 procent av de unga kvinnorna som har varit utsatta för misshandel, vilket är klart högre nivåer än för samtliga andra åldersgrupper bland båda könen.

Hela 30% av kvinnor 16–24 år har de senaste fem åren blivit utsatta för ett sexualbrott.

Till sist är sexualbrott något som huvudsakligen drabbar unga kvinnor. Hela 30% av kvinnor 16–24 år har de senaste fem åren blivit utsatta för ett sexualbrott. Det är klart högre än någon annan åldersgrupp. Män har betydligt lägre utsatthet för sexualbrott än kvinnor, men även här ser vi att 3 procent

av de unga männen har blivit utsatta, vilket är fler än i någon annan åldersgrupp (figur 4). Sexualbrott mot unga kvinnor är den brottskategori som är i särklass vanligast, och de höga nivåerna av utsatthet är alarmerande. Data från Nationella trygghetsundersökningen (NTU) baseras på utsatthet senaste året. 2017–21 blev hela 30 procent av unga kvinnor (16–24 år) utsatta för sexualbrott varje år. Det innebär att en stor del av unga kvinnor bli utsatta någon gång under sin ungdom och att ännu fler känner sig otrygga och oroar sig för att bli utsatta.²

Figur 4. Utsatthet sexualbrott i procent (NTU, 2017–21)

Unga kvinnors rädsla för att bli utsatta för sexualbrott lyfts även fram i Idéer för livets rapport ”Ungas psykiska hälsa och bemötande”. En av tre tjejer 12–18 år känner sig mycket eller ganska oroade för att utsättas för sexuella övergrepp. Det är en oacceptabel situation, eftersom unga kvinnors frihet och välmående undermineras. För unga män är utsatthet för misshandel och personrån oroväckande, även om nivåerna inte är lika höga som kvinnors utsatthet för sexualbrott.

I samma rapport framgår att unga känner sig oroade över sexuella trakasserier, följt av trakasserier i skolan samt hot och hat på internet. En av fyra tjejer anger att de blivit utsatta för något mot sin vilja. Två av fem anger att det finns någon i deras omgivning som utsatts för trakasserier/mobbning i skolan. Dessutom framgår det att unga hellre pratar med vänner än med vuxna då de ofta upplever att de inte blir lyssnade på. Många av de svarande låter bli att be om hjälp då de inte tror att de kommer att få det.³ Det är avgörande för unga att de får rätt bemötande från vuxenvärlden när de söker hjälp.

Hälften av alla niondeklassare har det senaste året blivit utsatta för stöld, misshandel, hot, rån eller sexualbrott. I Barnombudsmannens och MUCF:s gemensamma rapport från 2021 ”Barn och unga som utsatts för brott”, anger nästan hälften av alla niondeklassare att de blivit utsatta för stöld, misshandel, hot, rån eller sexualbrott de senaste 12 månaderna (48%).⁴ Det är nästan identiskt med NTU (47%).

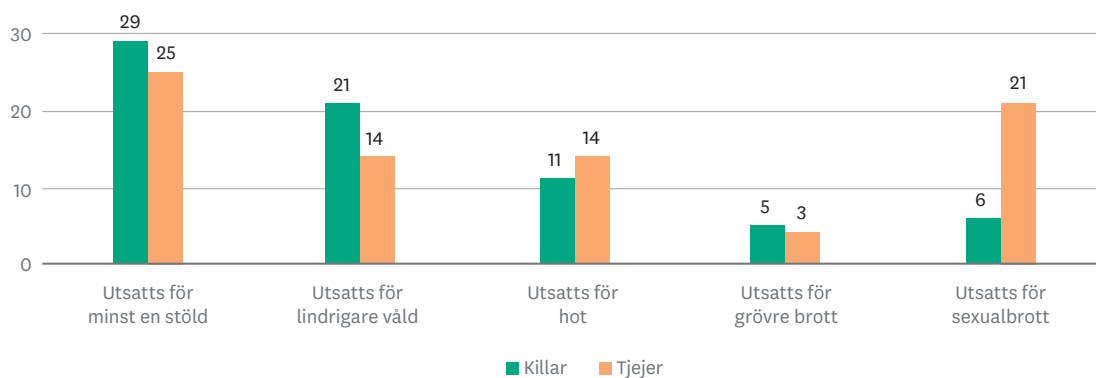
¹ Brottsförebyggande rådet (Brå). Nationella trygghetsundersökningen (NTU).

² Ibid.

³ Ibid.

⁴ MUCF och Barnombudsmannen (2021).

Figur 5 Andel niondeklassares som utsatts för olika former av våld, hot och kriminalitet de senaste 12 månaderna

Stapeldiagrammet i figur 5 illustrerar fördelningen i procent mellan olika typer av utsatthet för både killar och tjejer.¹ Sammanfattningsvis går det att konstatera att unga är mest drabbade av hot, personrån, misshandel och sexualbrott. Att bli utsatt för

dessa former av kriminella kränkningar kan leda till försämrad psykisk hälsa, minskat välmående och ökad otrygghet. För att förbättra ungas psykiska välmående behöver samhällets förmåga att skydda unga från kriminalitet och kränkningar stärkas.

¹ Idéer för livet. <https://www.ideerforlivet.se/om-oss/vara-principer/lokal-trygghet>

Oro för att drabbas av brott

Det finns en trendmässig ökning av andelen unga som oroar sig för ökad brottslighet. Med det menas inte bara en oro för att själv bli drabbad, eller sina nära och kära, utan även samhället i stort. Det är tydligt att kriminalitet påverkar de ungas livskvalitet negativt och att det speciellt är kvinnor som drabbas.

2017 var andelen unga män (16–24 år) som oroade sig för brottsligheten i samhället 26 procent. Motsvarande andel 2021 var 29 procent. För unga kvinnor är andelarna 26 procent (2017) respektive 33 procent (2021). Äldre är i större utsträckning än unga oroade för brottsligheten i samhället (ju äldre desto oroligare).¹

Oro för att närstående ska drabbas av brott

Många unga oroar sig för att någon närstående ska drabbas av brott. Bland unga män (16–24) är det 25 procent som har denna oro. Motsvarande andel för unga kvinnor (16–24) är 34 procent. Unga är mindre oroade att närstående ska drabbas än äldre. Män och kvinnor i övre medelåldern är mest oroade för att närstående ska drabbas (Figur 6).²

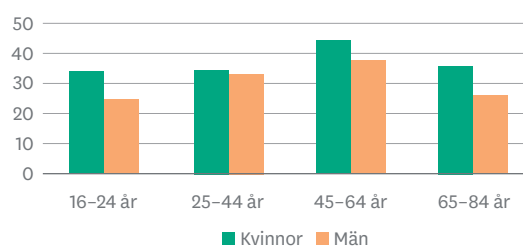
Oro för brott har stor påverkan på livskvalitet

Under perioden 2017–2021 upplevde 9 procent av unga kvinnor och 7 procent av unga män att deras

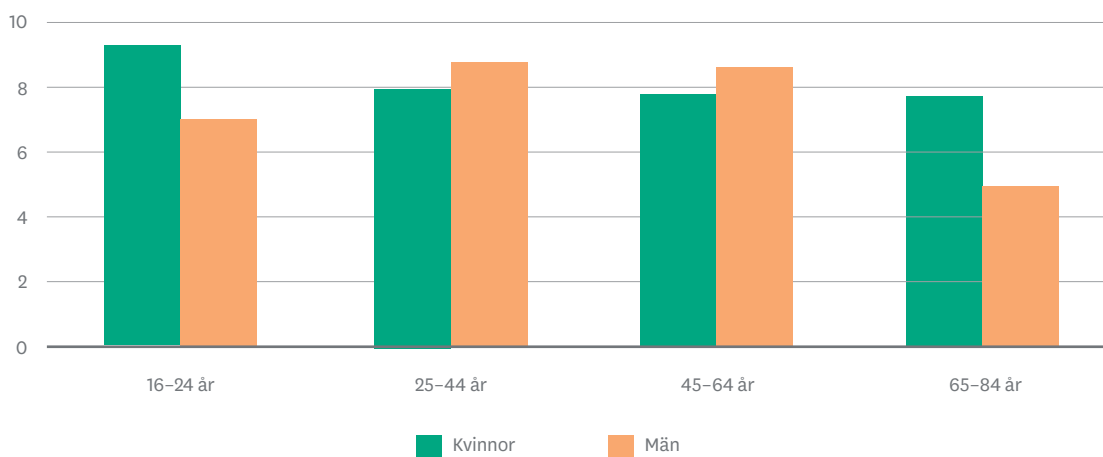
oro för brott haft en stor påverkan på deras livskvalitet. Unga kvinnor upplever i något större utsträckning än andra kvinnor att oro för brottslighet har stor inverkan på deras livskvalitet. Med livskvalitet menas i detta sammanhang att man på grund av rädsla för brott har valt ett annat färdssätt, avstått från någon aktivitet eller avstått från att skriva något eller lägga upp något på internet.³

Det en tydlig ökning av oron över tid. 2012 upplevde 2 procent av killar (16–19 år) att oron för att utsättas för brott påverkade deras livskvalitet i stor utsträckning, en siffra som ökade kraftigt till 7 procent 2021. Bland unga män (20–24 år) ökade nivån från 3 till 7 procent. Andelen tjejer (16–19 år) med denna upplevelse ökade under samma period från 3 till 10 procent, och för unga kvinnor (20–24 år) från 5 till 11 procent.⁴

Figur 6. Andel i procent som mycket/ganska ofta oroar sig för att någon närstående ska drabbas av brott 2017–21

Figur 7. Andel i procent som anser att oro för brott har haft stor påverkan på livskvaliteten (NTU, 2017–21)

¹ Brottsförebyggande rådet (Brå). Nationella trygghetsundersökningen (NTU).

² Ibid.

³ Ibid.

⁴ BRÅ (2021a) s. 224.

Brott i skolan och andra vardagsmiljöer

Skolan går att jämföra med en arbetsplats för barn och unga under en stor del av deras uppväxt (10 år i grundskola och 3 år i gymnasiet). Arbetsmiljöverket fick 2021 över 800 anmälningar. 574 fall avsåg fysisk misshandel, 251 handlade om hot och 6 anmälningar om rån.¹ Ingen vuxen arbetstagare hade accepterat en liknande otrygghet på sin arbetsplats. Arbetsmiljöfrågan/skolmiljön bör tas på största allvar och kunskapen kring hur otrygghet och brott påverkar barn och ungas situation på skolan behöver öka.

BRÅ publicerar med jämna mellanrum undersökningar om brott i skolan. Den senaste publicerade rapporten är från 2020, och undersöker brott i skolan föregående år, bland elever i nionde klass. Nära hälften av både tjejer och killar (47 procent) har det senaste året blivit utsatta för någon form av brott. Killar är överrepresenterade bland de utsatta för misshandel och personrån. Tjejer är överrepresenterade bland de som utsatts för sexualbrott samt är något överrepresenterade bland de som blivit utsatta för hot (Figur 8).²

En förutsättning för barn och ungas lärande är att de känner sig trygga i klassrummen. SCB:s studie Barns levnadsförhållanden, visar att många elever upplever otrygghet i skolmiljön. Bland pojkar i högstadiet är det 18 procent och i gymnasiet 15 procent som inte känner sig mycket trygga i klass-

rummen. Bland flickor på högstadiet och gymnasiet är motsvarande andel 29 respektive 23 procent.³ Det är inte bara i klassrummen som många elever upplever otrygghet. 28 procent av flickorna i högstadiet och 27 procent i gymnasiet upplever sig inte mycket trygga på rasterna. Motsvarande andel är 18 procent bland pojkar i högstadiet och 15 procent i gymnasiet. I skolmiljön är det framför allt tjejerna som inte har nödvändig trygghet, och problemet är lite större i högstadiet än i gymnasiet.

En förutsättning för barn och ungas lärande är att de känner sig trygga i klassrummen.

Två tredjedelar (65 procent) av de killar som har varit utsatta för lindrig misshandel utsattes för det i skolan, medan samma gäller knappt hälften av tjejerna. Fler än en fjärdedel (26 procent) av tjejerna utsattes däremot för misshandel i det egna hemmet. För killar var det endast 6 procent (figur 9).

Hot är vanligt i skolmiljön (tjejer 18% och killar 26%). För tjejer sker dock en övervägande andel av hoten på internet (42%). Det är nästan lika vanligt för killar att få hot i skolmiljön som på internet (30%). Se figur 10 på nästa sida.

Figur 8. Utsatthet för brott senaste 12 månaderna (andel i procent av elever årskurs 9)

	Utsatta för något brott	Stöldbrott	Misshandel	Sexualbrott	Hot	Personrån
Tjejer	47%	25%	15%	21%	14%	1%
Killar	47%	29%	23%	6%	11%	4%

Figur 9. Brottplats lindrig misshandel (andel i procent av elever årskurs 9)

	Skola/skolgård	Egna hemmet	Annans hem	Kollektivtrafik	Annan plats
Tjejer	47%	26%	6%	5%	16%
Killar	65%	6%	4%	7%	17%

¹ Arbetsmiljöverket.se.

² BRÅ (2020).

³ SCB. Barns levnadsförhållanden, 2018/19.

MUCF har undersökt förekomsten av hat och hot bland ideella föreningar. Ungefär var tionde ideell förening uppger att de, eller dess medlemmar, har blivit utsatta för hot och hat kopplat till föreningens verksamhet under de senaste 12 månaderna. I enkätundersökning genomförd av LSU (Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer) uppgav ungefär hälften att de blivit utsatta för hot och hat.¹

Var sexualbrotten sker skiljer sig betydligt mellan tjejer och killar. Killar är förvisso betydligt mindre utsatta för sexualbrott än tjejer, men det förekommer – hela 70 procent av det sker i skolan eller på skolgården. Det kan jämföras med enbart en femtedel (20%) för tjejerna.

För tjejer är den vanligaste platsen för att utsättas för sexualbrott ”annan plats” (32%). Det kan exempelvis vara utomhus. Nära en tredjedel av tjejernas utsattes i sitt eget eller någon annans hem (6% + 23%). Dessutom var det för tjejer nästan lika vanligt att bli utsatta för sexualbrott i kollektivtrafiken (19%) som i skolmiljön (20%). Se figur 11.

Bland tjejer i nionde klass som aldrig blivit mobbade har bara 4% utsatts för sexuell handling genom tvång. Bland tjejer som blivit mobbade ofta är det hela 21%.

Det finns en tydlig och oroväckande korrelation mellan mobbning och brott. Bland de tjejer som aldrig blivit mobbade, är det knappt 8 procent som har blivit utsatta för lindrig misshandel, att jämföra med hela 38 procent bland tjejer som blivit mobbade ofta.

Hos killar är det knappt 16 procent av de som aldrig blivit mobbade som utsatts för lindrig misshandel, och 39 procent av de som blivit mobbade ibland (få killar svarar att de blivit mobbade ofta, så denna data saknas).

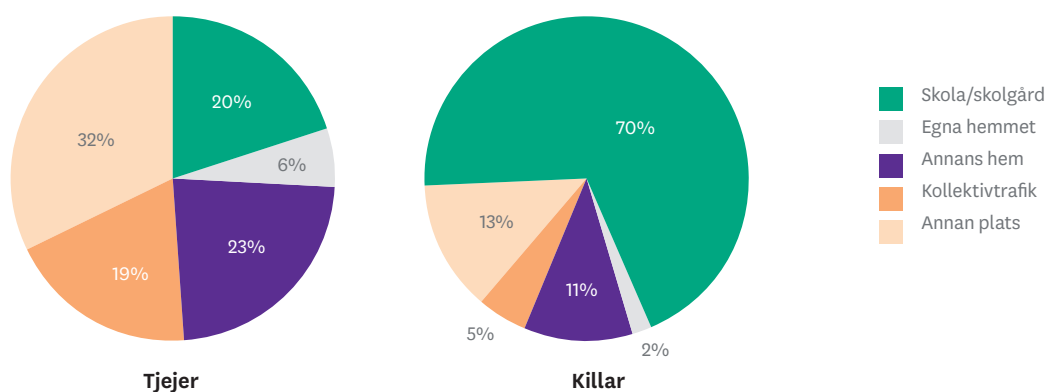
Bland tjejer som inte utsatts för mobbning har 8 procent hotats, jämfört med hela 40 procent bland de tjejer som mobbas ofta. Siffrorna är 7 procent för killar som aldrig blivit mobbade, och 22 procent bland de killar som blivit mobbade ibland. Även relationen till sexuellt våld är tydligt. Av de tjejer i nionde klass som aldrig blivit mobbade har 4 procent utsatts för sexuell handling genom tvång. Bland de tjejer som blivit mobbade ofta.²

Statistiken visar tydligt att det behövs fler och tidigare insatser mot mobbning i skolan för att minska ungas utsatthet för kränkningar och brott.

Figur 10. Brottplats hot (andel i procent av elever årskurs 9)

	Skola/ skolgård	Egna hemmet	Annans hem	Kollektiv- trafik	Internet	Annan plats
Tjejer	18%	14%	3%	8%	42%	15%
Killar	26%	6%	3%	13%	30%	23%

Figur 11. Brottplats sexualbrott (andel i procent av elever årskurs 9)

¹ LSU (2020).

² Libid.

Otrygghet i ungas parrelationer

En aktuell fråga rörande ungas trygghet är utsatthet och våld i parrelationer mellan unga individer. Brå publicerade 2021 rapporten Våld i ungas parrelationer. Den visar att det finns stora likheter mellan det våld som förekommer i ungas respektive vuxnas parrelationer: ”Det gäller våldets dynamik, utveckling och process, samt upplevelser av våldet och dess konsekvenser. Den så kallade normaliseringsprocessen och våldscykeln, liksom överlappningen mellan olika former av våld, förekommer bland unga liksom bland vuxna. Det gäller också förekomsten av olika typer av våldsamma relationer och våldsutövare.”¹

Det finns också skillnader när det kommer till parrelationer mellan unga och vuxna, som är betydelsefulla i sammanhanget. Ungdomstiden är en tid av identitetsskapande, stora sociala förändringar, och ökad autonomi i förhållande till föräldrarna. Under ungdomstiden börjar individer utveckla starka känslomässiga band i parrelationer, och sexualiteten får en ökad betydelse. Unga har begränsade erfarenheter av tidigare relationer och det kan påverka uppfattningen av vad som är våldsamt beteende, och vilka former av beteenden som uppfattas som normalt.

I de fall där unga utvecklar parrelationer med inslag av kränkningar och våld är det viktigt att vuxenvärlden ingriper såväl i hemmet (föräldrarna reagerar) eller i skolan (vuxna i skolan reagerar). Rapportens slutsats är att vuxnas reaktion på våld har stor betydelse på om våldet avbryts, eller om det fortsätter. Kompisnätverken är också betydelsefulla, vännerna spelar en nyckelroll i att påverka vad som anses vara acceptabelt beteende i relationer. Till sist är digitala medier och arenor viktiga för ungas sociala interaktioner. Kränkningar kan ske digitalt, men det finns också möjlighet till konstruktivt stöd för utsatta unga, i digitala medier och arenor.

Rapporten tar även upp hur problemet med utsatthet och våld i ungas parrelationer kan mötas. Det handlar bland annat om att synliggöra frågan,

mäta omfattningen av problemet, att myndigheter lyfter fram kunskap om våld i ungas parrelationer, samt att frågan uppmärksammas i lokal brottsförbyggande samverkan. Implementering av evidensbaserade våldsförebyggande program i skolan, med fokus på våld i ungas parrelationer, är ett annat förslag. Det finns behov av breda och återkommande informationskampanjer, som synliggör frågan, samt att insatser erbjuds för unga som behöver stöd – så att de som är utsatta kan identifieras och erbjudas den hjälp som de behöver.²

Våld och kränkningar i parrelationer kan gå i arv mellan generationer. Den som själv upplever det under sin uppväxt kan fortsätta med beteendet. Det finns därför goda skäl att tidigt identifiera, förebygga och agera mot våld och kränkningar i ungas parrelationer.

Våld och kränkningar i parrelationer är något som kan gå i arv mellan generationer, genom att den som själv upplever detta under sin uppväxt kan fortsätta beteendet. Det kan vara en orsak till upplevd otrygghet och psykisk ohälsa bland unga.

Dessutom är det ett beteende som individer kan fortsätta med också framöver i livet, om inte konstruktiv förändring kommer tidigt. Därmed finns därför goda skäl att tidigt identifiera, förebygga och agera mot våld och kränkningar i ungas parrelationer – i syfte att generellt minska på förekomsten av detta problematiska beteende i samhället.

¹ Brå (2021c), s. 8.

² Ibid.

Upplevd otrygghet i olika miljöer

Arbetet med att skapa trygghet för unga behöver ses i ett brett perspektiv. Skolan måste se över skolmiljöns trygghet. Samhället bör göra samma sak i de miljöer där unga förflyttar sig till och från skolan. Det gäller även att kunna skydda unga i sin egen boendemiljö. Att tjejer upplever att de är otrygga kvällstid där de bor, kan vara en varningssignal att de redan är, eller riskerar att bli, utsatta för sexuella kränkningar.

Barn och unga upplever större otrygghet på väg till och från skolan än i själva skolmiljön. Bland killarna är det 15 procent i högstadiet och 17 procent i gymnasiet som inte känner sig mycket trygga på väg till och från skolan. Nivån är betydligt högre bland högstadietjejer, där 29 procent inte känner sig mycket trygga när de tar sig till och från skolan. En alarmerande siffra är att hela 40 procent av tjejer i gymnasiet har samma upplevelser. Utsatthet för sexuella kränkningar kan förklara varför denna upplevelse av otrygghet är störst bland gymnasietjejer, men som också drabbar högstadietjejer.¹

40 % av tjejer i gymnasiet upplever inte att de är mycket trygga på väg till och från skolan.

Problemen finns även i boendemiljön. 13 procent av killarna i högstadiet och 12 procent i gymnasiet känner sig inte mycket trygga där de bor under dagen, jämfört med 20 procent bland tjejer i högstadiet och 23 procent i gymnasiet. Denna form av otrygghet relaterar till barn som far illa i sin hemmiljö. Det antingen genom att någon de bor med behandlar dem illa, eller att det finns faror med att vistas i närheten av sitt hem. Den oro som

40% av killar i högstadiet upplever inte att de är mycket trygga där de bor på kvällen.

unga upplever på kvällen där de bor, är betydligt högre än den oro de känner på dagen. Bland killar i högstadiet är det 40 procent som inte känner sig mycket trygga där de bor på kvällen och 32 procent bland killar i gymnasiet. En majoritet på 58 procent

av tjejerna i högstadiet, och 60 procent i gymnasiet, har samma upplevelse av otrygghet där de bor på natten.

Att leva med otrygghet i hemmiljön är skadligt eftersom det kan bli starten på en nedåtgående spiral i livet. Den som kränks i sin hemmiljö kan till exempel ha svårt att slappna av och koncentrera sig. Det försvårar läxläsning och möjlighet till god sömn som resulterar i trötthet, stress och nedstämdhet – vilket i värsta fall efter en tid kan leda till skolmisslyckande, missbruk och kriminalitet. Denna, eller annan typ av händelsekedja, kan drastiskt minska individens möjlighet till ett bra och meningsfullt liv.

Att unga ska känna trygghet i skolan är en viktig del av läroplanen och i skollagen. Den nya skollagen som överlämnades till riksdagen från regeringen mars 2020, går till och med under namnet Den nya skollagen - för kunskap, valfrihet och trygghet. I skollagen framkommer att en ”genomgående princip är att elevernas rätt till trygghet och studiero i utbildningen ska öka.”² Det är viktigt och bra att detta fokus finns, men en fara att så många unga inte upplever skolan som trygg. Det är uppenbart att fokus och resurser behöver sättas in för att stärka tryggheten i skolmiljön, inklusive i miljön för rasterna. Många elever i svenska skolor saknar idag den studiero och trygghet som skollagen menar att de har rätt till.

Otrygghet på nätet

Idéer för livets rapport “Ungas psykiska hälsa och bemötande”³ visar att var tredje tjej 18–24 år (34%) har utsatts för hot och hat på nätet. Motsvarande siffra för killar i samma ålder är en av fem (20%). Ungas som är utsatta i skolan eller i andra miljöer är det ofta även digitalt. Det som gör digital utsatthet extra allvarligt är:⁴

- Förövarna kan agera anonymt (slipper ansvara för sitt handlande).
- Ett stort antal personer kan se på bilder (när snabbt många och kan spridas vidare till andra).
- Kränkningarna kan fortgå dygnet runt oberoende av var den utsatta befinner sig (svårt att komma undan).

¹ SCB. Barns levnadsförhållanden (2018/2019).

² Regeringens proposition 2009/10:165, s. 207.

³ Skandia Idéer för livet (2018), s. 30.

⁴ Skolverket (2020).

Nätmobbing börjar redan i tidig ålder och drabbar tjejer i större utsträckning än killar. Ungefär en femtedel av tjejer 11–15 år har varit utsatta för nätmobbing de senaste månaderna, medan endast en åttondel av killarna i samma åldersgrupper. Av 15-åriga tjejer är det 18 procent som har blivit nätmobbad senaste månaderna, medan 5 procent medger att de har deltagit i nätmobbing av andra. Bland 13-åriga tjejer är hela 23 procent utsatta, medan 6 procent medger att de deltagit i mobbing. Bland 11-åriga tjejer är det 19 procent som har blivit nätmobbad, medan 4 procent erkänner sig ha deltagit i mobbing på nätet. Bland 15-åriga killar är det 13 procent som har utsatts för mobbing senaste månaderna, och 11 procent bland 13-åringar och 11-åringar. Den grupp där flest erkänner sig ha deltagit i nätmobbing är 15-åriga killar, där hela 12 procent svarar att de har deltagit i mobbing av andra på nätet under de senaste månaderna.¹

Mobbing börjar på nätet redan i tidig ålder och drabbar i synnerhet tjejer. Ungefär en femtedel av tjejer 11–15 år har varit utsatta för nätmobbing de senaste månaderna.

Av killarna i högstadiet är det 8 procent som upplever att de råkat illa ut på internet det senaste halvåret, jämfört med 9 procent bland dem i gymnasiet. Tjejer är mer utsatta. 16 procent i högstadiet och hela 23 procent i gymnasiet upplever att de har utsatts för kränkningar på internet det senaste halvåret.²

En studie av Statens Medieråd visar att barn och ungdomar upplever att kommunikationen är mer aggressiv på internet än ansikte mot ansikte. Den

ökade aggressiva kommunikationen beror främst på att unga upplever mindre hämningar på internet och att missförstånd är vanliga.³

Nätmobbing leder ofta till förändrat beteende hos de drabbade. Bland tjejer (16–24 år) är det de senaste fem åren, 15 procent som har avstått från att skriva eller lägga ut på nätet på grund av oro för nätkränkning. Samma andel bland killar är 12 procent. Internet är en allt viktigare del av de ungas vardag. Det är därför problematiskt att vissa killar och tjejer utsätts för så grav nätkränkning att de upplever det för otryggt att skriva och göra inlägg på internet.⁴

Prinsparets stiftelse och deras verksamhet Tryggare nätvardag gjorde tillsammans med Ungdomsbarometern 2022 en studie om ungas otrygghet och oro för utsatthet på nätet. Den innehåller bland annat en kartläggning av hur unga i högstadie- och gymnasieåldrarna 13–19 år upplever möjligheten till stöd. Undersökningen visar att bara hälften av de unga uppger att de vet vem de ska prata med om de behöver hjälp. 15 procent uppger att de inte vet detta eller inte har någon att vända sig till. Främst är det till föräldrar, syskon och vänner som unga vänder sig för stöd. En alarmerande siffra är att en av tre unga uppger att vuxna/föräldrar inte förstår deras problem, och att det därför är enklare att inte berätta hur de mår.⁵

Internet och annan digital kommunikation är en allt viktigare del i barn och ungas vardag och sociala umgänge. Det är en värld som är svår för föräldrar och andra vuxna att få en tydlig inblick i. Ungas utsatthet på nätet är ett allt större samhällsproblem som måste tas på allvar och motarbetas med fler och kraftfullare förebyggande insatser.

¹ SCB. Barns levnadsförhållanden. senaste mätningen 2018/19.

² Libid.

³ Statens Medieråd (2020).

⁴ BRÅ (2021a).

⁵ Prinsparets stiftelse trygg nätvardag och ungdomsbarometern (2022).

Hur otrygghet påverkar ungas beteende

De ungas utsatthet för olika former av kränkningar, sexualbrott och misshandel, leder till att många anpassar sina liv utifrån det. 16 procent av tjejer (16–24 år) anger att de ofta har avstått från olika aktiviteter på grund av oron att utsättas för brott de senaste fem åren. Samma andel är bland killar 8 procent.

En betydande grupp unga, och då framför allt tjejer, upplever en så stor otrygghet att de väljer bort vissa aktiviteter. Aktiviteter som unga avstår ifrån inkluderar att gå på promenad, restaurang eller att träffa någon. Otrygghet har blivit en del av ungas vardag och begränsar deras rörlighet och val av aktiviteter.

Otrygghet har blivit en del av ungas vardag och begränsar deras rörlighet och val av aktiviteter.

Andelen unga som avstår från aktiviteter på grund av rädsla för att utsättas för brott har ökat över tid. År 2012 var det 4 procent av killar i åldrarna 16–19 år som hade avstått mycket eller ganska ofta, en siffra som fördubblades till 8 procent 2021. Bland tjejer i samma ålder mer än fördubblades nivån, från 6 till 16 procent (figur 12).¹

Många unga känner sig otrygga vid utevistelse sent på kvällen i det egna bostadsområdet. När det kommer till killar (16–24), är det 18 procent som i

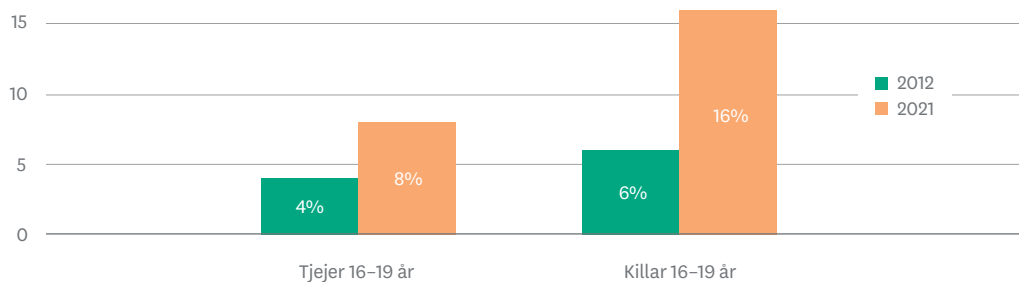
genomsnitt de senaste åren känner sig otrygga på kvällen i det egna bostadsområdet. Killar är marginellt mindre otrygga på kvällen där de bor, jämfört med män i andra åldersgrupper. Bland kvinnor däremot är det tydligt att tjejer (16–24 år) känner sig mest otrygga. Hela 45 procent av unga tjejer känner otrygghet vid utevistelse sent på kvällen i det egna bostadsområdet, klart högre än någon annan åldersgrupp. Det är en logisk konsekvens av statistiken som visar att 30 procent av tjejer (16–24 år) blivit utsatta för sexualbrott de senaste fem åren (se sida 11).²

Nästan hälften av tjejer (16–24 år) känner sig otrygga vid utevistelse sent på kvällen i det egna bostadsområdet.

En annan indikation på otrygghet i vardagen är andelen som mycket eller ganska ofta valt en annan väg eller färdväg på grund av oro. Bland killar (16–24 år) är det 15 procent som mycket/ganska ofta valt en annan väg eller färdväg.

Tjejer (16–24 år) är återigen den grupp som drabbas mest. Hela 40 procent väljer regelbundet annan väg eller färdväg på grund av otrygghet. Det är i linje med den redovisade statistiken rörande upplevd otrygghet vid utevistelse sent på kvällen i det egna bostadsområdet.

Figur 12. Andel i procent som avstått aktiviteter mycket eller ganska ofta på grund av oro för brott

¹ Se fördjupning BRÅ (2021a) s. 212–13.

² Brottsförebyggande rådet (Brå). Nationella trygghetsundersökningen (NTU).

Samhällsproblem som kräver kraftfulla förebyggande insatser

Vissa av dagens samhällsproblem påverkar unga mer än äldre. Utifrån statistik och forskning presenterad i denna rapport framgår det att de samhällsproblem som främst påverkar barns och ungas trygghet är mobbning, skolmisslyckande, gängkriminalitet och missbruk.

Mobbning. 140 000 unga 9–18 år upplever att de blivit utsatta för mobbning de senaste månaderna. Friends undersökning visar att hela 110 000 av dessa blev utsatta för mobbningen i skolan (79%).¹ Studier av Brå visar att det finns en tydlig koppling mellan mobbning och ökad utsatthet för kränkningar och brott.² Följaktligen bör förebyggande insatser mot mobbning vara en integrerad del av skolans verksamhet.

Skolmisslyckande. Var fjärde elev avslutar inte gymnasiet.³ Möjligheten för unga som saknar examen från gymnasiet att komma in på den moderna arbetsmarknaden blir begränsad. Skolmisslyckande ökar avsevärt risken att hamna i kriminalitet, missbruk och andra former av utanförskap, vilket i sin tur driver på segregationen i svenska samhället.

Kriminalitet. Gängkriminaliteten i Sverige har ökat dramatiskt trots att samhället satt in allt fler insatser. Den långsiktiga utvecklingen av gängkriminalitet verkar vara svår att bromsa utan att lösa de underliggande samhällsproblemen. Brå lyfter fram vikten av att strukturera orsaksanalys till kriminalitet genom att tänka i händelsekedjor – i bästa fall kan kedjan av händelserna som leder fram till kriminalitet brytas innan allvarligt brott äger rum.⁴ Samhället behöver bryta denna händelsekedja med en rad olika förebyggande insatser riktade mot barn och unga tidigare än vad som sker idag.

Missbruk. Det finns en tydlig koppling mellan skolmisslyckande, missbruk och kriminalitet.⁵ Det är effektivare att proaktivt förebygga missbruk än att reaktivt försöka lösa problemet när de vuxit sig stora. Det kräver att evidensbaserade satsningar eller beprövade och utvärderade metoder sätts in tidigt, det vill säga genom förebyggande insatser riktade mot barn och unga.

Ovanstående samhällsproblem är sammanlänkade med varandra, vilket gör att de inte är möjliga att angripa effektivt som enskilda fenomen. I stället behöver vi skapa åtgärdsprogram som innefattar en rad olika samverkande förebyggande insatser. Vid utveckling av denna typ av åtgärdsprogram bör skolan och dess verksamhet ha en central roll tillsammans med socialtjänst och polis.

¹ Friends (2022).

² Brottsförebyggande rådet (Brå). Nationella trygghetsundersökningen (NTU).

³ Dagens Samhälle (2021). "Ny satsning mot gymnasieavhopp".

⁴ Brå. Göra en orsaksanalys.

⁵ Socialstyrelsen (2020), sida 20.

Goda exempel på systematiskt förebyggande arbete i samverkan

Det finns uppenbart ett stort behov av att med fler tidiga insatser förebygga den ökade otryggheten bland barn och unga. Insatserna behöver ske tidigt och gemensamt. Verktyg som tas fram måste vara anpassade för dagens situation och samhälle. 2011 publicerade Skolverket en rapport som utvärderade åtta program mot mobbning.¹ Slutsatsen var att interventioner var för sig inte skapar någon betydande förändring, men att de i samverkan som en helhet skapade en avsevärd positiv effekt. Det stödjer tesen att det inte finns några enskilda mirakelåtgärder att sätta in mot den ökade otryggheten bland barn och unga, utan att det behövs ett långsiktigt och systematiskt arbete i samverkan för att kunna motverka samhällsproblem såsom mobbning, gängkriminalitet, skolmisslyckande och missbruk. Nedan är exempel på evidensbaserade program från andra länder vars metodik och principer är möjliga att använda även i Sverige.

Community that care (CTC)

CTC är ett framgångsrikt evidensbaserat program som engagerar närsamhällen runt om i USA att arbeta förebyggande för att minska ungas skolmisslyckande, missbruk och gängkriminalitet. CTC genomförs i tre faser: 1. Lokal kartläggning av unga i riskzon, 2. Identifiera och engagera goda lokala krafter och skapa en samordnad plan för dessa (skolor, socialkontor, företag, ideella organisationer). 3. Genomföra planen utifrån en vetenskapligt framtagen metodik som innefattar kontinuerlig mätning och utvärdering. På så vis är det möjligt att under genomförandet rikta in arbetet på de insatser som ger störst effekt. 2003 gjordes en randomiserad studie av CTC i 24 olika städer. Studien visade att unga som deltagit i programmet åtta år tidigare, i betydligt mindre omfattning hade hamnat i utanförskap (jämfört med studiens kontrollgrupper). För varje investerad dollar så sparades det 5–10 dollar i minskade kostnader för framtida sociala problem. En förklaring till CTC:s framgång är att programmet mobiliserar redan befintliga resurser som arbetar lokalt med sociala problem, och därför är väldigt kostnadseffektivt.

PREVNet

PREVNet (Promoting Relationships and Eliminating Violence) är ett kanadensiskt nätverk som syftar till att främja hälsosamma relationer och minska våld bland unga. Nätverket består av 130 forskare som representerar 30 akademiska institut och mer än 60 organisationer inriktade på förebyggande socialt arbete mot unga. PREVNet gör det möjligt för forskare att samarbeta och byta erfarenheter med personer som har stor praktisk erfarenhet på fältet. Förenklat fungerar samarbetet så att forskare samlar in kunskap och mäter om hur mobbning i barndomen påverkar unga. Den kunskapen används sedan till att i nära samarbete med medlemsorganisationer ta fram och genomföra konkreta handlingsprogram.² Bland annat har PREVNet utvecklat ett framgångsrikt program mot mobbning på skolor. Det bygger på ett kalenderschema med olika aktiviteter som metodiskt utförs månad för månad av involverade skolor.³

KiVa Skola

KiVa-skola är ett åtgärdsprogram som syftar till att skapa en kultur i skolor som inte accepterar mobbning. Programmet är baserat på mobbningsforskning genomförd vid Åbo universitet sedan början av 90-talet. Arbetet har bland annat belönats med Finlands vetenskapspris och European Crime Prevention Award⁴. KiVa Skola har genomförts på cirka 90 procent av Finlands skolor och även spridit sig till Nederländerna, Italien och Storbritannien.⁵ KiVa-lektioner hålls under läsåret för att påverka elevernas gemensamma normer runt mobbning i elevgrupper. Att ingripa i alla mobbningsfall som uppdagas är en viktig del av programmet.⁶ En finsk studie gjord på 65 skolor, visar att KiVa-metodiken lyckades stoppa pågående mobbing i 78% procent av fallen (enligt den elev som utsattes för mobbning). Även andra studier visar på att programmet över lag fungerar väl.⁷

¹ Skolverket (2011).

² PrevNet."About", u.å., <https://www.prevnet.ca/about>

³ Craig & Pepler (2014).

⁴ EU Monitor (2009).

⁵ Svenska Yle (2017).

⁶ Kärnä (2012).

⁷ Garandeau, Poskiparta & Salmivalli (2014).

Fem steg för att öka ungas trygghet och framtidstro

Trots det stora behovet av fler förebyggande insatser konstaterar Brå i sin analys av det svenska brottsförebyggande arbetet att bara ett begränsat antal av alla möjliga brottsförebyggande insatser används i praktiken. Det finns följaktligen behov av att i större utsträckning än vad som sker idag inventera hela ”verktyghetslådan” av lösningar innan valet av insats görs. De insatser som visar sig ha störst effekt behöver identifieras och spridas. Fler aktörer behöver dock nödvändigtvis inte göra mer av samma sak, utan det finns fördelar med bättre samordning av olika former av trygghetsökanse insatser.¹

Det finns skäl att lära sig av Collective Impact-modellen för att uppnå konstruktiv förändring genom samverkan och samordning av insatser. Enligt Collective Impact-modellen behöver följande fem förutsättningar uppfyllas för att uppnå förändring genom effektiv samverkan:

1. *Gemensam agenda.* Alla parter delar samma vision för förändring, inklusive en gemensam förståelse av de underliggande problemen samt en gemensam överenskommelse om hur dessa ska lösas tillsammans av berörda parter.
2. *Delat mätsystem.* Insamlandet av data och mätning av nyckelindikatorer sker i ett gemensamt mätsystem för alla. Det säkerställer att alla insatser är i linje med varandra och ger deltagarna möjlighet att följa upp varandras åtaganden och kunna göra framtida justeringar.
3. *Ömsesidigt förstärkande aktiviteter.* Dessa aktiviteter bygger på en handlingsplan för att differentiera och fördela aktiviteter utifrån parternas olika kompetenser (som med rätt koordinering förstärker varandra).
4. *Kontinuerlig kommunikation.* Alla som deltar har en kontinuerlig, strukturerad och öppen kommunikation. Det i sin tur bygger förtroende och förenklar arbetet mot gemensamma mål. Sammantaget bidrar det till motivation att agera tillsammans.
5. *Separat stödjande organisation.* Organisationen är ryggraden för hela samarbetet och består av oberoende finansierad personal med särskild kompetens som är viktig för att kunna samverka. Organisation koordinerar och ger stöd för arbetet med vision och strategi, aktiviteter, mätpraktik, mobiliserar resurser och bygger publika relationer.²

Idéer för livet menar att det är viktigt att ha ett systematisk fokus på förebyggande arbete för barn och ungas trygghet. En god start kan vara att arbeta utifrån följande femstegsmodell: 1. Kartlägga problem och ungas behov, 2: Prioritera rätt förebyggande insatser, 3. Motivera till delaktighet och ansvarstagande, 4. Agera tillsammans och 5. Mäta och utvärdera alla insatser.

STEG 1: KARTLÄGGA PROBLEM, HÄNDELSEKEDJOR OCH UNGAS BEHOV

Det finns många projekt som uppmärksammar barns utsatta situation i Sverige. Till exempel publicerade Rädda Barnen 2022 undersökningen Ung Röst, baserad på intervjuer med nästan 8 000 svenska barn. Där framkommer att vart fjärde barn med utländskt ursprung har blivit retad eller illa behandlad utifrån hudfärg/kultur/religion/härkomst, att en dryg fjärdedel av tjejerna har blivit utsatta för sexuella skämt/trakasserier samt att en tredjedel av killarna har utsatts för fysiskt våld i skolan.³ Denna och liknande studier ger en övergripande bild av svenska barn och ungas otrygghet – information som är värdefull när satsningar ska genomföras i olika delar av landet. Det eftersom problem och möjligheter över lag är likartade över hela Sverige, även om det naturligtvis finns lokala variationer.

Lokala kartläggningar av de specifika problemen med otrygghet, och barnens behov, kan till exempel ske genom enkäter i skolan till barn och ungdomar, samt genom att kommunen lyssnar in och tar in kunskap från skolor, socialtjänst, polis och civilsamhället. Idéer för livet tog i dialog med Barnombudsmannen fram en guide, Enkäter till barn och unga (2022), om utformning av enkäter riktade till barn och unga. Denna guide kan såväl användas vid informationsinsamling som vid mätning av effekter av sociala insatser.

Det gäller att bilda en medvetenhet om avgörande kedjor som leder till att barn agerar utåtagerande och destruktivt, vilket ofta börjar till exempel med mobbning av andra i ung ålder, och gradvis blir mer allvarlig genom att skifta till exempelvis hot, stölder och sexuella trakasserier. Dels är detta förstas problematiskt eftersom andra barn och unga drabbas, men det är också viktigt att förstå att de tidiga problemen riskerar att växa sig gradvis allt större med åren. I förlängningen riskerar barnet att

¹ Brå (2021b), s. 9.

² Skandias stiftelse Idéer för livet (2021), s. 12.

³ Rädda Barnen (2022).

när denne växer upp som ung vuxen halka efter i skolan och i stället söka sig till kriminella miljöer.

Ett exempel på händelsekedja är att barn utsätts för våld i hemmiljön, får ökad skolfrånvaro och i skolan hamnar i konflikt med andra barn, ger upp hoppet om att lyckas i skolan och gradvis söker sig till en kriminell miljö. Föräldrar som utsätter sina barn för otryggt beteende i hemmiljön, inklusive våld, kan vara ett stort problem. Det kan också vara så att barnets tidiga utåtagerande beteende kopplar an till frånvarande föräldrar, i synnerhet frånvarande pappor. Att stärka föräldraskapet som en förebyggande insats, och via föräldrarna få tidiga tecken på att behov av stöd finns, är avgörande.

Kartläggningen av problemen och ungas behov av ökad trygghet behöver kombineras med en grundläggande förståelse av de kedjor av händelser som leder till att unga dras längre in i normbrytande beteende och hur detta kan förhindras. Det är kommunernas ansvar att kartlägga händelsekedjor vid normbrytande beteenden, till exempel mobbning, trakasserier och stölder. Det är avgörande för att långsiktigt kunna öka barn och ungas trygghet i kommunen.

Även det som är gemensamt för unga och vuxnas behov av trygghet bör självklart beaktas. Det genom exempelvis satsningar på att minska kriminaliteten i de delar av kommunen där problemet är som störst, samt säkerställa att bostadsområden och vägar i kommunen får ökad trygghet såväl dagtid som kvällstid. Att kommuner kan ta in information från polisen och privata säkerhetsföretag kan spela en avgöranderoll men även information från civilsamhället som ofta möter barn och unga i deras verksamheter.

Barn och unga som mår dåligt söker sig ofta till skolkurator/skolsyster, Barn- och ungdomspsykiatri (BUP), Ungdomsmottagningen (UMO), frivilligorganisationer eller socialtjänsten. Även sjukvården, elevhälsan och Polisen kan vara första kontaktpunkter för unga som söker stöd. Detta framkommer i två undersökningar som genomfördes av Ungdomsbarometern under 2017, på uppdrag av Skandias stiftelse Idéer för livet.¹ Information om var behoven finns och hur problemen ser ut, behöver hämtas in av kommunen genom dialog med olika aktörer, som är de som barn och unga själva vänder sig till.

STEG 2: PRIORITERA RÄTT FÖREBYGGANDE INSATSER

Efter att ha kartlagt de problem och behov som finns, är nästa steg att prioritera rätt form av förebyggande insatser. Då är det naturligtvis centralt att hämta in information kring vilka program som fungerar enligt den evidens som existerar. Högskolor, Brå, och organisationer i det civila samhället behöver bidra genom att lyfta fram en översiktlig analys kring vilka insatser som visat sig fungera väl. Det är också viktigt att skapa manualer på hur man kan efterlikna framgångar i evidensbaserade program. Involverade aktörer behöver på detta sätt då kunskap om både vad som fungerar och hur program behöver implementeras steg för steg för att leverera önskad effekt.

Program och insatser kan ge effekt om de genomförs på rätt vis. Forskarna Hannah Gaffney, Maria Ttofi och David Farrington har till exempel analyserat effektmätningar av hundra olika interventioner i skolor mot mobbning. I genomsnitt leder programmen till att mobbning minskar med cirka 19–20 procent, medan utsatthet för mobbning minskar med cirka 15–16 procent.² Två viktiga slutsatser kan dras från denna metastudie: 1. Programmen fungerar oftast (trots allt) och 2. Kunskapen om vilka program som fungerar ökar i takt med att fler metoder och program utvärderas och forskningen fördjupas.

Exempel: Tryggare nätvardag. Barn och unga spenderar flera timmar på nätet varje dag. Det är ett sammanhang där behovet av trygghet är stort, samtidigt som kränkningar sker regelbundet. 70% av alla barn och unga vill prata om nätet med sina föräldrar.³ Därför har Prinsparets stiftelse bidragit till att skapa den digitala plattformen Lajka. Syftet är att ge skolpersonal och föräldrar verktyg för att låta barn och unga diskutera underliggande frågor om en ”schysstare nätvardag”. Exempel på ämnen med övningar som finns på Lajka är nätmobbning, näthat, nätporr och hur nättid påverkar hjärnan. För de som går på mellanstadiet finns exempelvis en lektion med temat ”att leva med bilder på nätet”. För de som går på högstadiet finns till exempel lektionen ”Nätet, sociala medier och normer”. Lajka har även en separat föräldrasajt som omfattar information och hjälpmedel riktade direkt till föräldrar.

Exempel: Safe Selfie Academy. Safe Selfie Academy är ett utbildningsprogram med förebyggande syfte, som är inriktad på att ge barn och unga kunskaper och konkreta verktyg för att undvika utsatthet på nätet, i synnerhet sexuell utsatthet. Elevambassadörer från olika skolor får

¹ Skandias stiftelse Idéer för livet (2017).

² Gaffney, Ttofi, & Farrington (2019).

³ Lajka. <https://lajka.prinsparetsstiftelse.se/foraldrar>

utbildning i Safe Selfie Academy, och för sedan kunskapen vidare i sina respektive skolor. Programmet motsvarar kraven i Läroplan för grundskolan (Lgr22). Organisationen har med hjälp av effektmätning perioden september 2021 – januari 2022 funnit att 97 procent av eleverna i mellanstadiet och 94 procent i högstadiet upplevt att de fått ökad kunskap om hur man ska agera mot sexualbrott på nätet.¹

STEG 3: MOTIVERA TILL DELAKTIGHET OCH ANSVARSTAGANDE

Arbetet med trygghet behöver baseras på att breda grupper motiveras till delaktighet och ansvarstagande. Detta gäller självklart på olika nivåer. Det kommunala arbetet med denna viktiga fråga kan till exempel inte enbart ske inom en viss nämnd, eller inom ramen för ett specifikt projekt. Satsningen behöver bygga på samarbete där olika medarbetare och nämnder i kommunen kraftsamlar tillsammans. Samverkan behöver skapas och ske brett mellan offentliga aktörer i kommunen, myndigheter som Brå, polisen, civilsamhället, BUP och engagerade föräldrar.

Nu när risken för våld och kränkningar har nått den nivå där många föräldrar anser sig tvingade att skjutsa barn till föreningsaktiviteter, har trygghet genom uppväxten blivit en viktig fråga i hela Sverige. Otrygghet begränsar många av de val som unga gör i vardagen. De sociala banden mellan unga och vuxna behöver stärkas så att samhällen runtom i Sverige kan bli tryggare.

För att framgångsrikt kunna motverka mobbing i skolan behöver även barnen själva involveras och motiveras till delaktighet. Det är svårt att motverka mobbing genom att enbart sätta upp regler från vuxenvärldens sida. Arbetet behöver börja med en dialog med barnen om hur detta sker för deras bästa. En bättre vardag och ökad trygghet för unga måste göras i samverkan med gemensamma målsättningar. En framgångsfaktor i många antimobbingsprojekt är att involvera föräldrarna. Det krävs delaktighet och ansvarstagande från både unga och föräldrar för att öka tryggheten i de ungas vardag.

Exempel: Motivationslyftet. Organisationen arbetar med att stärka barn och ungdomar i deras personliga utveckling och självledarskap. Motivationslyftet är ett svenskt skolprogram som bygger på en forskningsbaserad pedagogik och metod för att träna ungas självledarskap och ansvarstagande för skolarbete, hälsa och samhället. Metoden med arbetsmaterial erbjuds grund- och gymnasieskolor och innefattar följande fem moduler: 1. Värderingar och målbilder. 2. Motivation och drivkraft, 3. Vilja och beslut, 4. Hälsa och inlärning och 5. Kommunikation och hållbar utveckling.

Exempel: Digital stödbank för föräldrar. Många föräldrar upplever osäkerhet i sitt föräldraskap. Flera studier visar att barn och unga vill ha dialog med sina föräldrar/vårdnadshavare och att de ska involvera sig i deras vardag. Ett första steg är att börja samtala om svåra saker. Ibland kan det dock vara utmanande att nå fram till sina barn och tonåringar. Under längre tid har Skandias stiftelse Idéer för livet samlat forskare, organisationer och experter i ett nätverk som adresserar olika sociala frågor som rör barn och unga. Idéer för livet har gjort denna kunskap tillgänglig online för att stärka föräldrar i svåra samtal i ämnen såsläxläsning, utsatthet, stillasittande och ensamhet.

STEG 4: AGERA TILLSAMMANS

Otrygghet är inte en fråga som enbart påverkar vissa barn och unga, eller enbart vissa stadsdelar. Det är något som i grunden berör alla de som bor i Sverige, och den kommunala tryggheten är på samma vis något som berör samtliga invånare i kommunen. Näringslivet engagerar sig alltmer i trygghetsfrågor. För att kunna öka ungas trygghet krävs en nära samverkan mellan olika aktörer inom offentliga sektorn, näringslivet, civilsamhället och akademien. Sverige har en organisatorisk struktur runt sekretess som gör ett informationsutbyte mellan olika myndigheter väldigt svårt. Exempelvis kan inte Socialtjänsten och Polisen utväxla information med varandra, vilket skulle vara värdefullt för att tidigt kunna identifiera unga som riskerar att hamna i riskzonen för kriminalitet.

Inspiration kan hämtas från Norge, där socialtjänst och polis sitter i samma lokaler och samarbetar kring unga i riskzonen. En liknande modell prövas för närvarande i Rinkeby, för att se om modellen är framgångsrik och kan spridas. I insatsen Sluta skjut i Malmö bjuds mammor in, för att tala om hur våldet leder till djup sorg för de mammor som förlorar sina barn.²

Vissa aktörer tar på sig en större roll i arbetet för ökad trygghet. Brå har till exempel sedan 2021 kunnat erbjuda stödjande samtal med barn och unga som drabbats av våld, sexuella övergrepp, har ätstörningar eller suicidtankar. Det handlar också om att samverka kring projekt som blir en positiv kraft framåt. Fokus ska inte enbart läggas på problemen med otrygghet, utan också på alternativet – att fler unga känner sig trygga och fokuserar på en konstruktiv väg i livet. Det i sin tur innebär samhällsvinster i form av minskat utanförskap och fler trygga unga som kan och vill bidra till i en positiv utveckling av det framtida Sverige.

¹ Safe Selfie Academy. <https://www.safeselfieacademy.se>

² SVT Nyheter Skåne (2021).

Exempel: Nattvandring.nu. Om nattvandring med trygga vuxna finns organiserad i kommunen, kan det vara en klok idé att bjuda in nattvandrarerna till samtal och lyssna på deras upplevelse av var otryggheten finns. Vuxna som engagerar sig i nattvandring får ofta en möjlighet att förstå situationen som de unga har, eller riskerar att utveckla i form av normbrytande beteende. De vuxna kan bidra med dialog och konstruktiv kunskap kring hur positiv förändring kan skapas. Genom nattvandring kan föräldrar och volontärer engageras i det trygghetssskapande arbetet, vilket är en viktig del av strategin för att skapa tryggare kommuner för barn och unga. Nattvandring.nu går från lokala mätningar till att utveckla en nationell effektmätning för sin verksamhet. Men i en effekstudie från 2021 baserat på ett lokalt projekt där skadegörelse, våld och otrygghet adresserades, upplevde tre av fyra unga att insatsen ökade deras självkänsla, respekt och trygghet.¹

Exempel: Mamma United. Mamma United är en ideell förening som hjälper mammor att påverka sitt eget och sina barns liv så att de mår bättre, blir integrerade i samhället och känner sig som en del av ett större sammanhang där ingenting är omöjligt. Mamma United hjälper mammor att skapa en känsla av meningsfullhet genom att ge deltagarna rätt verktyg att påverka sin egen livssituation. Detta görs genom utbildning och motivationshöjande samtal som ökar både kunskapsnivå och självkänsla. Genom att stärka mammorna kan delta-gande i programmet förebygga, att unga som resultat av en otrygg uppväxtmiljö, hamnar i problem senare i livet. Verksamheten utvärderas tillsammans med Karolinska Institutet.²

STEG 5: MÄTA OCH UTVÄRDERA ALLA INSATSER

En lärdom är att det inte räcker med att arbeta i praktiken med olika insatser för ökad trygghet. Det är också viktigt att insatserna som införs sker på basis av mätbara målsättningar, samt att arbetet följs upp med effektmätningar. Det gäller nämligen att säkerställa att insatserna faktiskt gör skillnad. Genom denna form av systematiskt arbete går det att gradvis öka kunskapen och flytta resurserna till det som gör störst nytta.

Det sociala arbetet för ökad trygghet för barn och unga behöver ha ett starkt fokus på evidensdrivet arbete eller beprövade metoder, så att det i största utsträckning kan bidra till skillnad i praktiken. När

projekt utvärderas, finns alltid risken att det visar sig att de inte nådde tillräcklig effekt. En atmosfär behöver skapas med tillåtande attityd för att alla projekt inte når fram, så att det skapas utrymme för att testa på olika lösningar, vrida om innehållet i insatsen och gradvis röra sig mot de som fungerar bäst. Som stöd för att kvalitetssäkra mätning och utvärdering har Idéer för livet tagit fram hälsoekonomiska beräkningsverktyg, guider för effektmätning, observationsverktyg samt en guide för utformning av enkäter till barn och unga.

Det är viktigt att tänka på att även evidensbaserade metoder, som i noggranna studier har visat sig fungera väl i vissa sammanhang, kan misslyckas med att nå samma framgångar i andra sammanhang om manualen för programmen inte följs. Då är det viktigt att det finns ordentliga utvärderingar, så att man kan se vad som inte fungerat som det ska, och/eller vilken förändring som skapats. Kunskapen om vad som inte fungerar bör också kommuniceras, då det är en viktig del i arbetet med att bättre förstå hur goda samhällskrafter tillsammans kan bidra till ett tryggare Sverige.

Exempel: Talangakademien. Frölunda Torg i Göteborg har länge präglats av segregation, och Talangakademien (tidigare Centrumakademien) skapades i syfte att vara en positiv motkraft. Programmet går ut på att olika affärsidkare i Köpcentrumet stimuleras till att erbjuda validerade praktikplatser till personer som bor i området, och som står långt från arbetsmarknaden. Deltagarna inkluderas i det ekonomiska livet och att vara en resurs i samhället. Genom lokalt jobbskapande är målsättningen att fler engageras på positivt sätt i köpcentrumet. Samtidigt har hela köpcentrumet rustats upp, utifrån en strategi för att skapa ökad trygghet i området. Talangakademien arbetar med ett effektmätningssystem och under 2020 kartlades närmare 500 personer på fyra orter. Nästan 60% av deltagarna matchades mot validerad praktik och av dessa gick hela 56% vidare till arbete eller studier. Under 2021 gjordes en hälsoekonomisk beräkning i Idéer för livet-modellen som visar att av de 79 talanger som gick till arbete och 12 till studier, genererades en samhällsvinst på 91 miljoner kronor.³

¹ Läs mer på [Nattvandring.nu](https://nattvandring.nu).

² Läs mer på [Mammaunited.se](https://mammaunited.se).

³ Skandia Idéer för livet (2021).

Referenser

- Alexander, K.L., D.R. Entwisle & L.S. Olson (2007). "Lasting consequences of the summer learning gap", *American sociological review*, 72;2:167-180.
- Barnombudsmannen (2021). "Landrapport 2021 Sveriges arbete för att minska våld mot barn".
- Barnombudsmannen. Vårt uppdrag., <https://www.barnombudsmannen.se/om-oss/vart-uppdrag>
- Boverket (2022). Psykologin hjälper oss att förstå sambanden mellan fysiska miljöer, rädsla för brott och upplevd otrygghet., <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/stadsutveckling/brottsforebyggande-och-trygghetsskapande-atgarder/trygghet-och-brott/psykologin-bakom-radsla-och-otrygghet/>
- Brå (Brottsförebyggande rådet), NTU (Nationella trygghetsundersökningen).
- Brå (Brottsförebyggande rådet), "Gör en orsaksanalys", u.å., <https://bra.se/forebygga-brott/samverkan/gemensamma-forberedelser/gor-en-orsaksanalys.html>
- Brå (2020). "Skolundersökningen om brott 2019 Om utsatthet och delaktighet i brott", Rapport 2020:11.
- Brå (2021a). "Nationella trygghetsundersökningen 2021 Om utsatthet, otrygghet och förtroende", Rapport 2021:1.
- Brå (2021b). "Det brottsförebyggande arbetet i Sverige Nuläge och utvecklingsbehov 2021".
- Brå (2021c). "Våld i ungas parrelationer", Rapport 2021:15.
- Craig, W.M. & D.J. Pepler (2007). "Understanding bullying: From research to practice. *Canadian Psychology/ Psychologie Canadienne*", 48;2:86.
- Dagens Samhälle. "Ny satsning mot gymnasieavhopp". 2021-02-18., <https://www.dagenssamhalle.se/samhalle-och-valfard/skola/ny-satsning-mot-gymnasieavhopp>
- EU Monitor (2009). "Finland best at crime prevention efforts among young people", 2009-12-09.
- Folkhälsomyndigheten. Folkhälsodata., http://fohm-app.folkhalsomyndigheten.se/Folkhalsodata/pxweb/sv/A_Folkhalsodata/A_Folkhalsodata/
- Folkhälsomyndigheten (2018). "Kortversion av Varför har den psykiska ohälsan ökat bland barn och unga i Sverige? – Utvecklingen under perioden 1985–2014".
- Friends (2021). "Friendsrapporten 2021", https://friends.se/uploads/2021/08/Friendsrapporten_2021.pdf
- Friends (2022). Mobbningens förekomst: Tre barn utsatta för mobbning i varje klass., https://friends.se/uploads/2022/05/Mobbningens_forekomst__sammanfattning.pdf
- Gaffney, H., M.M. Ttofi, & D.P. Farrington (2019). "Evaluating the effectiveness of school-bullying prevention programs: An updated meta-analytical review", *Aggression and violent behavior*, 45:111-133.
- Garandeau, C.F., E. Poskiparta & C. Salmivalli (2014). "Tackling acute cases of school bullying in the KiVa anti-bullying program: A comparison of two approaches", *Journal of abnormal child psychology*, 42;6:981-991.
- Heckman, J.J. (2010). "Invest in early childhood development: Reduce deficits, strengthen the economy", *The Heckman Equation*.
- Kostenius, C., & M. Warne (2020). "Främja psykisk hälsa: elevens erfarenheter och förslag visar vägen för skolan", *Socialmedicinsk tidskrift*, 97;5-6:847-865.
- Kärnä, A. (2012). "Effectiveness of the KiVa antibullying program", avhandling presenterad 15:e juni 2012 vid Faculty of the Social Sciences, University of Turku.
- MUCF och Barnombudsmannen (2021). "Barn och unga som utsatts för brott".
- Nilsson, I., A. Wadeskog, L. Hök och N. Sanandaji (2014). "Utanförskapets Pris", *Studentlitteratur*.
- Pepler D.J. & W.M. Craig (2014). "Bullying Prevention and Intervention in the School Environment: Factsheets and Tools", *PREVNet*.
- Prinsparets stiftelse trygg nätvardag och ungdomsbarometern (2022). "Ungas psykiska (o)hälsa i en digital värld".
- PrevNet, "About", u.å., <https://www.prevnet.ca/about>

Regeringens proposition 2009/10:165. "Den nya skollagen - för kunskap, valfrihet och trygghet", överlämnad till riksdagen 18:e mars 2010.

Rädda Barnen (2022). "Ungas röster i Rädda Barnens nya undersökning: Skolan brister i trygghet - vart femte barn har utsatts för kränkningar", 2022-06-01.

Sanandaji, N. (2017). "Vägen till social hållbarhet", Studentlitteratur.

SCB, ULF (undersökningar av levnadsförhållanden), andel 16–24 åringar som har svåra besvär av ängslan, oro eller ångest.

SCB, Barns levnadsförhållanden 2018/2019. Andel barn i procent efter indikator för trygghet i bostadsområdet och i skolan, redovisningsgrupp, kön och årsintervall.

SCB, Befolkning, folkmängd efter region, ålder, kön och år.

SCB (2020) Lämna ingen utanför. Statistisk lägesbild av genomförandet av Agenda 2030 i Sverige, oktober 2020

Schweinhart, L.J., J. Montie, Z. Xiang, W.S. Barnett, C.R. Belfield och M. Nores (2005). "The High/Scope Perry Preschool Study Through Age 40 - Summary, Conclusions, and Frequently Asked Questions", HighScope.

Skandias Stiftelse Idéer för livet (2014). "Med många bäckar att stämma i - hur ska vi prioritera och hur beräknar vi kostnaden?".

Skandias stiftelse Idéer för livet (2017). "Ungas psykiska hälsa - och hur de blir bemötta om de tar steget att söka hjälp".

Skandias stiftelse Idéer för livet (2021). "CentrumAkademin. Hur ett köpcenter kan vara navet för socialt ansvar".

Skandias Stiftelse Idéer för livet. Lokal trygghet för barn och unga. <https://www.ideerforlivet.se/om-oss/vara-principer/lokal-trygghet>

Ideerforlivet.se. "Välståndsmodellen - områden som påverkar ungas välmående". <https://www.ideerforlivet.se/om-oss/vara-principer/valmaendemodellen-som-verktyg>

Skolverket (2011). "Utvärdering av metoder mot mobbning", rapport 353.

Skolverket (2020). "Kränkningar och mobbning på internet och sociala medier"

Smith-Moncrieffe, D. (2015). "Evaluation Summary: Final Results Stop Now and Plan", Public Safety Canada, rapport 2015-R017.

Socialstyrelsen (2020). "Bedöma risk och behov för barn och unga som begår brott eller har annat normbrytande beteende - Kunskapsstöd för socialtjänsten".

Statens Medieråd (2020) "Utsatt på internet".

Svenska Yle (2017). "Christina Salmivalli fick Finlands vetenskapspris 2017", 2017-06-06.

SVT Nyheter Skåne (2021). "Hon talar om mammornas sorg på Sluta skjut-möten", SVT Nyheter Skåne, 2021-11-19.

Trygghetskommissionen (2021). "Otrygghet. Vem? Var? Varför?".

UNDP (2014). "Human Development Report 2014 - Sustaining Human Progress: Reducing Vulnerabilities and Building Resilience".

UNDP. Globalmålen.se. <https://www.globalamalen.se>.

Unicef, Barnkonventionen. Sammanfattad version av FN:s konvention om barnens rättigheter., <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten>

Wahlström, C. & N. Sanandaji (2020). "Ungas välmående och framtidstro", Skandia Idéer för Livet.

Wineburgh, A. L. (2000). "Treatment of children with absent fathers", Child and Adolescent Social Work Journal, 17;4:255-273.

Vi vill skapa ett samhälle med bättre hälsa och ökad trygghet

Skandias stiftelse Idéer för livet verkar för en bättre hälsa och ökad trygghet för barn och unga, från idéer till handling som ger effekt - och skapar framtidstro. Vi initierar och stödjer forskning, organisationer, lokala projekt och eldsjälur, och är länken däremellan. Vi har funnits i 35 år och stöttat fler än 4300 projekt.

För att skapa en positiv samhällsutveckling krävs ett nära samarbete mellan näringsliv, ideell verksamhet, offentlig sektor och akademien. Genom dialog och samverkan med många olika samhällsaktörer kan vi tidigt förutse samhällsutmaningar och bidra till att utveckla effektiva förebyggande lösningar.

Exempel på samhällsutmaningar som Idéer för livet engagerat sig i under lång tid är psykisk ohälsa bland barn och unga, inkludering och ungdomsarbetslöshet. Vi vet värdet av att förutse risker och arbeta förebyggande. Du kan läsa mer om allt vi gör och har gjort på Ideerforlivet.se.

Idéer för livet fokuserar extra mycket på att bidra till utvecklingen av effektivare metoder för att mäta värdet av förebyggande sociala insatser. Att göra rätt insats vid rätt tid lönar sig – både för samhället och för alla barn och unga. Tillsammans skapar vi framtiden!